N°. 13. Donderdag 9 Juni 1904. 4de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . ƒ 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . ƒ 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50) Zij die f 5 of meer contribueeren of een som in éèns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende ____________

wonende te ____________ *wensch*t

donateur-trice / *lid* *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van* f ______

______ den ______ 190

Handteekening:

Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Het Internationaal Koloniaal Instituut

Den 17den Mei ll. heeft het Internationaal Koloniaal Instituut zijn achtste zitting te Wiesbaden gehouden. Er waren 33 leden tegenwoordig, meerendeels Duitschers, w. o. in de eerste plaats hertog Johann Albrecht van Mecklenburg, die voor deze zitting den voorzitterszetel innam. Van de aanwezige Nederlanders worden in het, in de *Quinzaine Coloniale* verschenen, verslag der zitting de namen van de heeren Pierson, Pijnacker Hordijk, Post en van Deventer genoemd, terwijl onder de fransche deelnemers natuurlijk de heer Chailley-Bert niet ontbrak.

De onderwerpen, die aan de orde van den dag waren gesteld, waren de volgende:
1. eene passende wetgeving voor de koloniën;
2. het beheer der mijnen;
3. irrigatie;
4. de organisatie van het kapitaal voor de koloniën;
5. opvoeding;
6. emigratie.

Aan hetgeen genoemd fransch blad en de *Deutsche Kolonial Zeitung* over de gevoerde discussiën schrijft waarbij niet alle onderwerpen en enkele slechts gedeeltelijk ter sprake werden gebracht, mededeelen ontleenen wij het volgende:

Voor de quaestie der mijnwetgeving was de heer Paul de Valroger uit Parijs rapporteur. Een discussie sloot zich bij zijne voordracht aan, waarbij hij onder andere de volgende stellingen op den voorgrond stelde:

1. De exploitatie der mijnen in de koloniën is nuttig voor den ontwikkelingsgang der koloniën.

2. Het is bepaald noodig dat de koloniën een mijnwetgeving hebben, geheel afgescheiden van die van het moederland. Die wetgeving moet rekening houden met den geologischen toestand, met de vraag of de kolonie dient voor kolonisatie- dan wel voor exploitatie-doeleinden, en met den rechtstoestand van den bodem (domeingrond of particulier bezit.)

3. Het profijt van deze wetgeving moet, in beginsel, aan de inboorlingen worden onthouden, maar men moet hen vrijelijk zekere oppervlakkige afzettingen laten ontginnen volgens hunne primitieve werkwijzen. De exploitatie der mijnen moet niet uitsluitend aan onderdanen der heerschende natie in de kolonie worden toegestaan. Zij moet den ambtenaren worden verboden.

4. De Staat moet zich niet het recht van het onderzoek naar en van de exploitatie van delfstoffen voorbehouden.

5. Het mijnbezit moet afgescheiden zijn van dat van den bovengrond.

Omtrent de discussiën ontleenen wij aan de *Deutsche Kolonial Zeitung*, dat de, in punt 4 tegen alle staatsexplotatie op mijnbouwgebied, gerichte stelling van den rapporteur ook de instemming van den heer Chailley Bert wegdroeg. Daarentegen gaf Dr. Koebner als zijne meening te kennen, dat staatsexploitatie ten minste gedeeltelijk van de, in de koloniën aanwezige, delfstoffen onder zekere voorwaarden zeer doelmatig kon zijn. Hij betoogde, dat zulk een aandeel van den staat, in het bijzonder wat de steenkolenexploitatie betreft, niet alleen om financieele redenen, maar ook vooral uit sociaal-politiek oogpunt aan te bevelen is, om een abnormale prijsverhooging, die juist in de koloniën hoogst schadelijk zou kunnen werken, tegen te gaan. Overigens behoorde z. i. de mijnwetgeving in de koloniën niet uitsluitend van het standpunt der productie, maar ook van dat der consumenten te worden bekeken. Mr. N. G. Pierson stemde met den vorigen spreker in en wees op de gunstige ervaring, die met de staatsexploitatie in Nederlandsch-Indië was opgedaan. Ook het lid van den duitschen Rijksdag, prins Arenberg, wees op de noodzakelijkheid om de sociaal politieke overwegingen bij de koloniale mijnwetgeving in het oog te houden.

Er werd besloten om deze quaestie in de zitting van het volgend jaar nog eens ampel te bespreken, evenals het irrigatievraagstuk, nadat men het noodige materiaal uit de verschillende koloniale landen zou hebben bijeengebracht.

Ten volgenden jare komt dan ook aan de orde de aanvulling van de ambtenaarskorpsen in de koloniën, welk onderwerp door den heer Pijnacker Hordijk zal worden ingeleid, en het verleenen van crediet aan inboorlingen, ten opzichte waarvan de inleiding aan den heer Zimmermann is toevertrouwd.

Een vrij uitvoerige discussie volgde op het, door Dr. Scharlach ingeleide onderwerp: de organisatie van het kapitaal ten behoeve van de koloniën.

Dr. Scharlach is in duitsch-koloniale kringen, vooral op financieel gebied, een zeer bekende figuur. Van beroep advocaat te Hamburg is de heer Scharlach langzamerhand koloniale specialiteit geworden. Directeur of lid van den raad van beheer van elf koloniale maatschappijen, w. o. de «Gesellschaft Süd-Kamerun» en de «South-West Africa Company Ld.» niet de minst belangrijke zijn, werd zijn naam een jaar of vier geleden dikwerf genoemd, naar aanleiding van een polemiek over het, aan den Staat toe te kennen aandeel in de winsten van koloniale maatschappijen. De polemiek liet aan heftigheid niets te wenschen over en Dr. Scharlach kreeg er in de *Deutsche Kolonial Zeitung* geducht van langs, vooral van de zijde van zijn toenmaligen grootsten antagonist, Dr. Passarge. Onder andere werd aan Dr. Scharlach verweten dat hij voor zijne maatschappijen nagenoeg uitsluitend steun zocht bij het buitenlandsch kapitaal: de Zuid-Kameroen Maatschappij is bijna overwegend belgisch en de «South West Africa Ld," is veeleer een engelsche dan een duitsche maatschappij.

En toch de heer Scharlach merkte, in zijne inleiding van het door hem behandelde onderwerp op, te hebben waargenomen, dat Frankrijk en Duitschland in Zuid-Afrika kapitalen hadden belegd tot een totaal bedrag van weinig minder dan 2 milliard franken. Hij betreurde dat die beide natiën, in stede van zulke groote bedragen aan de ontwikkeling der hulpbronnen van de eigen koloniën te hebben besteed, haar geld in engelsche zaken staken, die aan hare controle ontsnapten. De reden van dat verschijnsel zocht hij in de meerdere reclame, die de Engelschen voor hunne zaken wisten te maken en bovenal in hunne wetgeving op de Vereenigingen, welke de uitgifte toelaat van aandeelen ter waarde van 1 pond sterling tot zelfs van 1 shilling. Hierdoor wordt 't den kleinen man mogelijk gemaakt deel te nemen in de koloniale zaken, tengevolge waarvan deze op meerdere populariteit van de zijde van het volk kunnen bogen. Hij beval dus den Franschen zoowel als den Duitschers aan om de des betreffende wetten te wijzigen en de uitgifte van aandeelen, zooal niet van 1 shilling of 1 mark, dan toch van 1 pond sterling te veroorloven.

Zoet gefluit van den vogelaar — 't schijnt of 't is wel zeker dat de duitsch-afrikaansche maatschappijen, waarbij de heer S. geïnteresseerd is, geld noodig hebben, zou men kunnen opmerken bij de lezing van vorenstaand résumé, ontleend aan de *Quinzaine Coloniale*.

De *Deutsche Kolonial Zeitung* geeft eene daarvan eenigszins afwijkende lezing, die neerkwam op het verkondigen der meening van den heer S., dat voor eene werkelijk populaire koloniale beweging een ideale belangstelling in de koloniën niet voldoende is, maar dat men hiertoe de deelname in koloniale ondernemingen in wijde kringen in het moederland moest openstellen. De kleine kapitalen, die in loterijen en buitenlandsche papieren worden belegd en wat laatstgenoemde betreft veelal verloren gaan, zouden aan de eigen koloniën moeten ten goede komen.

Er is, dunkt ons, voor dat denkbeeld van den heer Scharlach, waardoor hij eeniger mate het hiervoren genoemd verwijt van antinationaal optreden ontzenuwde, wel iets te zeggen.

Toch mocht zijn denkbeeld de instemming der vergadering niet wegdragen. Zijne conclusie werd achtereenvolgens bestreden door prins Arenberg, den belgischen kolonel Thijs (zijn medebestuurder van de «Süd-Kamerun») en de heeren Vohsen, Zimmermann en Chailley Bert met argumenten, welke volgens de *Quinzaine Koloniale* in het kort hierop neerkwamen:

»Met den tegenwoordigen toestand in de fransche en duitsche koloniën voor oogen, zou het hoogst onvoorzichtig wezen om zich tot de kleine spaarders te wenden. De koloniale ondernemingen staan op nog te weinig vasten grondslag en zijn gemeenlijk, nog te weinig bestudeerd om iets anders dan de groote kapitalen tot zich te trekken, die zonder schade voor de koloniale zaak een verliesje kunnen velen. Teleurstellingen ten deze van de kleine spaarders zouden aanleiding geven tot klachten, welke aan de zaak afbreuk zouden doen.

De beste propaganda, die voorzichtige en verlichte kolonialen kunnen maken, bestaat in een aandachtige studie van de zaken, die zich voordoen, te trachten slechts goede zaken te maken en daarmeê zooveel geld te verdienen als mogelijk is, en in het land het, alsdan gerechtvaardigd, denkbeeld te verspreiden, dat de koloniale zaken vruchtdragend zijn, zoodat zelfs eerlang het kleine kapitaal het kan wagen om daaraan deel te nemen."

En intusschen late men de drainage ten behoeve van gewetenlooze vreemde speculanten en een heirleger van effecten-commissionairtjes en pseudo-bankiertjes kalm op haar beloop? vragen we ons af met de slotopmerking, dat het denkbeeld van den heer. S. onzes inziens voor nederlandsche toestanden, zoowel hier als in de koloniën, een nadere overweging alleszins verdient.

Week-Overzicht.

In den loop der verslagweek werd het wetsontwerp betreffende de oprichting van een nieuw landbouwdepartement aan de orde gesteld.

Donderdag voerde de heer van Kol daarover het woord, daags d. a. v. traden de heeren Pijnacker Hordijk, Fock en Cremer als pro-redenaars in het strijdperk terwijl gisteren de minister van koloniën aan het woord zou komen.

Voor ditmaal moeten wij ons bepalen tot het verhandelde in de zittingen van Donderdag en Vrijdag ll., hetgeen ons de overtuiging bijbracht dat het pleit voor het nieuwe landbouwdepartement reeds was gewonnen. Waar vier indische specialiteiten, allen behoorende tot de politieke minderheid in het vertegenwoordigend lichaam over het onderwerp het woord voerden, en drie hunner zich voor het ontwerp verklaarden daar moest dunkt ons, gegeven de volgzaamheid der Kamermeerderheid wel geringe twijfel bestaan aan de mogelijkheid van een échec.

Onverklaarbaar is dan ook o. i. de uitlating van den Kamer-overzicht-schrijver van *de Nieuwe Courant*, waar deze in het ochtendnummer van zijn blad van den 4den dezer schrijft:

»Deze beraadslaging bij brokjes wordt a. s. Woensdag voortgezet; de kansen van aanneming van dit zeer twijfelachtige wetsontwerp kunnen er niet anders dan wèl bij varen«.

FEUILLETON.

DWAZE VOORKEUR

DOOR VEHA.

't Is een schoone Zondagmorgen en 't uitgestrekte Koningsplein ligt daar rustig en verlaten, als uitrustend van de vermoeienissen der week met iets feestelijks over zich, als ware 't blijde eindelijk eens verlost te zijn van 't voortdurend getrappel van menschen en paardenvoeten, van hoorn en trompetgeschal en van 't geknetter der losse patronen dat somwijlen ter opluistering van 't militaire schouwspel hier de lucht vervult. De eerste zonnestralen hebben de ochtendnevelen verjaagd, maar gelijk de schoone slaapster bij 't ontwaken een vochtige glans in de oogen schittert, zoo zien wij daar nu als met diamanten bezaaid de uitgebreide vlakte voor ons liggen, elke halm, elk grasprietje zich tooiend met een traan van den scheidenden nacht, tranen ras weggevaagd door den lachenden morgen.

In de lommerijke alleeën, die de vlakte omzoomen, ziet men talrijke wandelaars zich bewegen, de heeren in gewone dagelijksche kleeding, de dames, voorzooverre de gehuwden betreft, in sarong en kabaja, de jonge meisjes in lichte morgentoiletjes, allen genietend van de koele frissche morgenlucht, helaas slechts zoo kort van duur en weldra plaats makend voor een verzengende, drukkende hitte, die dan allen de luchtige van alle zijden open woonhuizen weder doet opzoeken.

Op de ruime erven rondom de heerlijke verblijven van de zoogenaamde aristocratie van Batavia is 't intusschen ook levendig geworden. Hier verzorgt de vrouw des huizes haar bloemen, haar palmen, orchideeën en crotons, terwijl ginds de heer des huizes kalm staat toe te kijken, hoe de staljongen zijn rijpaard in den grond bederft, door het aan de longe allerlei kunststukjes te laten uitvoeren. Verderop weder vermaakt zich een aantal kinderen door tegen 't strenge verbod van papa en mama een aanslag te wagen op een paar manggaboomen, welker onrijpe vruchten hun begeerlijkheid hebben opgewekt — de jeugd blijft zich overal gelijk.

„Ha! ha! ha!" Een vroolijke meisjeslach, waarin onmiddellijk een geheel koor instemt, doet ons onze wandeling staken, om te trachten de reden voor deze plotselinge uitbarsting van vroolijkheid te ontdekken.

Aan den zoom van een grasveld langs den weg voor eene der woningen gelegen staat een groepje dames en heeren, die zich blijkbaar kostelijk vermaken, terwijl in 't midden van 't veld een in 't wit gekleede jonge man achterover op den grond ligt, 't einde van een tennisnet, dat hij even tevoren zeker te sterk gespannen had en dat daardoor losgerukt was, daarbij in de hand houdend.

In een ommezien is de gevallene weder op de been en zich tot de andere heeren van 't gezelschap richtend, roept hij dezen op eenigszins geërgerden toon toe:

„Als jelui uitgelachen hebt, kunnen jullie me misschien wel helpen 't net weêr op te zetten."

Onmiddellijk schieten een paar jongelui bereidvaardig toe, om 't andere eind van 't net weder op zijn plaats terug te brengen en stevig te verankeren, terwijl uit de groep der overblijvenden een jonge dame op den spreker toetreedt en, hem quasi helpend, vraagt:

„Je bent toch niet boos?"

„Boos? Aangenaam is anders dan uitgelachen te worden, wanneer men zijn best doet en zich uitslooft voor de anderen."

„Nu ja, maar 't was toch zoo grappig. Als 't een ander overkomen was, had je ook zeker meegelachen.

„Best mogelijk", spreekt de jonge man met een hevigen ruk aan de scheerlijn, die hij nu uit gaat zetten.

„Hallo!" roept men hem van de overzijde toe. „Moet 't net weer omver?" Gelukkig doorstaat dit echter den vernieuwden aanslag en:

„Wat heb je toch van daag?" vraagt de spreekster van zoo even weder op slechts voor hem hoorbaren toon." Een booze bui?"

„Is je aan mijn stemming werkelijk zooveel gelegen?" luidt de wedervraag — ironisch, een weinig gerekt.

„Nu natuurlijk. Mij interesseert alles, wat mijn vrienden betreft."

„Vrienden," spreekt de jonge man, schamper lachend voor zich uit, den nadruk op den meervoudsvorm leggend, en vraagt dan haastig, als krijgt hij plotseling een inval. „Jeanne, wil je 't werkelijk goed maken, dat je zooeven 't sein gegeven hebt voor de anderen om mij uit te lachen?"

„Als wat je van mijn verlangt, in mijn bereik ligt."

„O ja, geef mij die roos, die je in 't haar gestoken hebt."

De toegesprokene bloost even, doch met een lach haar verlegenheid bedwingend, spreekt zij dan:

„Quelle idée. Wat wou je met die roos beginnen? Wit past toch niet op wit," hierbij op zijn kleeding wijzend, om daarop op veranderden toon voort te gaan. „Maar alles is nu klaar, wij kunnen met 't spel beginnen, de anderen wachten al. Kom mede."

En, blijde aan 't gesprek aldus een einde te kunnen maken, verwijdert zij zich haastig in de richting van 't gezelschap, nageoogd door den jongen man, die quasi nog 't een en ander aan den stand van 't net verbetert, om dan langzaam eveneens zich bij 't gezelschap te voegen.

't Is een vroolijk levenslustig troepje, dat wij hier voor de woning van den koopman De Jonghe vereenigd vinden; de Jonghe nam als een der voornaamste handelaren een eerste plaats in de Bataviaasche wereld in en was om zijn gastvrijheid bekend en bemind, van welke gastvrijheid ruimschoots gebruik werd gemaakt en zulks te meer door de aanwezigheid van een tweetal dochters, die met de ouders om strijd trachtten het den gasten zoo aangenaam mogelijk te maken.

Een der beide dochters des huizes kennen wij reeds — 't is de jonge dame, die wij zoo even met Jeanne hoorden aanspreken, een prachtige levendige verschijning, met gitzwart haar, donkere oogen, een fijn gesneden profiel, een keurige taille. — Kortom eene schoonheid, die zich echter harer aantrekkelijkheden zeer wel bewust is — maar welke schoone vrouw is dat niet?

Haar oudere zuster is in alle opzichten geheel van haar verschillend. 't Is gindsche blondine, niet mooi maar met een vriendelijk gezichtje, doch bespeuren wij een ietwat lijdenden, droefgeestigen trek op haar gelaat, welke wel haar grond mag vinden in een gebrek, dat ons nu opvalt, als zij van haar stoeltje opstaat om den jongen man aan te spreken, die even tevoren door zijn val den lachlust van 't gezelschap opgewekt heeft. Hinkend als alle manken op den onwillig voor zich uitstarenden gast toetredend, hooren wij haar de vraag harer zuster herhalen.

Wordt vervolgd.)

Ware het, dat die kansen gevaar liepen dan zou de regeering toch waarlijk niet tot eene behandeling overgaan, welke aan bestaande en eventueele tegenstanders volop de gelegenheid bood, om uit het verhandelde stof tot nieuwe argumenten te putten.

Wij zijn 't, ten deze ten volle eens met de *Standaard* waar deze, naar aanleiding van hetgeen de heeren Cremer, Fock en Pijnacker Hordijk in het midden brachten, het volgende opmerkte:

„Ons dunkt dat het oordeel van deze drie in indische zaken zeker niet minder bevoegde mannen dan de heer van Kol... wel gewicht in de schaal mag leggen, zoodat de minister van koloniën.. een gemakkelijke taak zal hebben bij de verdediging van dit, alleen door den heer van Kol aangevallen wetsontwerp."

Aangevallen ja, en hoe? Wij laten hier de *Nieuwe Rotterdamsche* aan het woord, voor wie, gegeven haar standpunt in deze quaestie, de bestrijding van het ontwerp door den heer van Kol, ook koren op den molen moest zijn:

„Jammer, dat gister de heer Van Kol zijn zaakrijken aanval heeft gemeend te moeten opsieren met eenige minder heusche opmerkingen aan het adres van den man, die als het aanstaand hoofd van dat departement is aangewezen. Daarmede heeft hij zijn pleidooi zeker verzwakt, en de debatten worden er door afgeleid naar een punt, dat met het eigenlijk onderwerp slechts in zeer ver verwijderd verband staat."

Een zaakrijke aanval? Is die definitie juist? En is hetgeen de drie vorengenoemde proredenaars tegen den aanval en vóór het ontwerp in het midden brachten, werkelijk van dien aard geweest, dat daarin aanleiding kan worden gevonden om met het rotterdamsch orgaan tot de volgende conclusie te komen:

„Hetgeen zij zaakrijk in het midden brachten kwam ons overigens niet zeer overtuigend voor. In hoofdzaak worden zij bij hunne beschouwingen geleid door goed vertrouwen. Goed vertrouwen op de juiste inzichten van het Indisch Gouvernement, van hetwelk het voorstel afkomstig is; goed vertrouwen op de medewerking, die door de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur zal worden verleend; goed vertrouwen ook in de practische kennis van de mannen, die de leiding van het departement op zich zullen nemen. Voor degenen, die, op grond van kennis van de Indische toestanden en verhoudingen, daar anders over denken, heeft dit betoog natuurlijk weinig waarde."

Gaan wij nu eens na wat er zoo al gesproken is. De heer van Kol is warm voorstander van de verbetering der landbouw- en economische toestanden van de inlandsche bevolking doch ernstig tegenstander van de inrichting van een zelfstandig landbouwdepartement in Nederlandsch Indië.

Waarom?

Men is nog te zeer ten achter in de kennis der landbouwtoestanden. 's Lands Plantentuin, de kern van het nieuw op te richten departement, heeft zich niet genoeg aan de cultures laten gelegen zijn. Die instelling moet nu in die richting een gewichtige rol vervullen bij de wetenschappelijke onderzoekingen. Daartoe kan een afzonderlijke afdeeling bij een bestaand departement volstaan. De weigering om mededeeling te doen van ingekomen adviezen, maakt dat men zich tot gissingen moet bepalen, omdat men voor een geheel nieuwe zaak staat. Een rationeele indeeling ontbreekt, door welke indeeling de belangen van den landbouw beter zullen worden behartigd dan door het knutselwerk bij het scheppen van een nieuw departement. Alle landbouwaangelegenheden moeten samengebracht worden, maar juist dit zal niet gebeuren, de meest vitale belangen van den inlandschen landbouw zullen bij binnenlandsch bestuur blijven. Diep ingrijpende hervormingen (landbouwcrediet enz.) zullen moeten voorafgaan voordat men met vrucht zal kunnen werken aan de oprichting van een nieuw landbouwdepartement, een gewezen houtvester zegt dat ook. Professor G. J. Mulder zegt dat het te creëeren departement te theoretisch zal zijn. Botsingen zullen ontstaan tusschen verschillende departementen. De zaak kost geld. Men beweert dat professor Treub heerschzuchtig is, een eigenschap doodend voor elk initiatief, dat bij hem het wetenschappelijk element meer domineert dan practische behandeling van zaken, dat hij meer gelet heeft op reclame tegenover het buitenland dan op de practische landbouwbelangen van den inlander. De europeesche landbouw alleen zal baat vinden bij het, in 't leven te roepen dure departement. De toestanden zijn nog niet rijp voor zulk een zelfstandig bestuurslichaam. Wat noodig is, is vermindering van lasten, betere verzekering van het grondbezit, verbetering van de cultures, geldelijke steun tot bevordering van landbouw, veeteelt en visscherijen. Inmiddels zal men het departement rationeel kunnen organiseeren. Dan zal men althans iets gedaan hebben voor de verbetering van den indischen landbouw.

Aan hetgeen de heer Pijnacker Hordijk opmerkte, ontleenen wij dat deze juist met het oog op de voordeelen, die de europeesche landbouw uit de voorlichting van 's Lands Plantentuin trok, met alle recht meent te mogen verwachten, dat hare voorlichting ook aan den inlandschen landbouw zal ten goede komen, ten opzichte waarvan het tot dusver aan een stelselmatige, oordeelkundige verbetering ontbrak. Professor Treub heeft zich in de laatste jaren gestadig laten gelegen liggen aan de cultuur-aangelegenheden van den inlander, zoodat verwacht kan worden dat wanneer hem de middelen worden verstrekt, om daaraan door 's Lands Plantentuin volle aandacht te doen wijden, zulks zal geschieden. Deskundige *leiding* kan slechts uitgaan van een zelfstandig departement en niet van een afdeeling, zooals door den heer van Kol wordt voorgestaan, niettegenstaande deze toch ook zoodanige leiding noodig oordeelt. Van zulk een leiding kan ook, onder zekere voorwaarden, de zachte dwang uitgaan, die, door ondeskundigen van het binnenlandsch bestuur toegepast, zoo dikwerf den inlandschen landbouw hebben geschaad.

Ook de heer Fock verklaarde van het nieuwe departement de zoo noodige bekwame deskundige leiding te verwachten. Hoe was 't daarmee tot nu gesteld? De bevolking kon en mocht niet aan eigen inzicht worden overgelaten, en de instructiën aan de regenten en ambtenaren van het binnenlandsch bestuur waren daarop gericht. Maar de voorschriften mogen niet enkel op papier bestaan; zij zijn bestemd om nageleefd en op behoorlijke wijze toegepast te worden. En van waar komt die onvolledige toepassing? Uit de omstandigheid dat de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur geen landbouwdeskundigen zijn. Daarom behoeven zij de voorlichting en leiding van een zelfstandig orgaan, dat de noodige aanwijzingen en instructien geeft. Daarom is spr. een warm voorstander van een zelfstandig landbouwdepartement. Daarentegen wil de heer van Kol een afzonderlijke afdeeling bij B. B. Daarmede echter zou men het doel niet bereiken. Tot dusver had men allerlei tegenstrijdige instructiën, die elkander kruisten en waarin het hoofd van B. B. geen harmonie kon brengen. Dat vermag alleen een zelfstandig orgaan, terwijl een technische afdeeling slechts tot noodeloozen administratieven omslag zou leiden.

En waar de heer van Kol zich in zijn zaakrijk betoog op autoriteiten op dit gebied als b.v. een gewezen houtvester beriep, zagen we den heer Fock daartegenover het oordeel van Mr. N. P. van den Berg stellen, die zich in alle opzichten gunstig over het ontwerp uitliet.

Uit het betoog van den heer Cremer stippen we aan de hand van het Kamerverslag van de *Nieuwe Rott.* het volgende aan: „Hij kan zich niet voorstellen dat een goede behartiging der landbouwbelangen zonder wetenschappelijke leiding zou kunnen geschieden. Hij ziet dan ook in het nieuwe departement de logische ontwikkeling van het stelsel dat wij in de laatste jaren hebben nagestreefd, en een middel om den geest van routine te doen verdwijnen uit het ambtenaarskorps. Wij moeten niet beginnen met allerlei onderdeelen te regelen, zooals b.v. het landbouwcrediet. Wij moeten beginnen met de deskundige leiding in het leven te roepen en deze zal er stuur in brengen. De quaestie der kosten behoeft ons niet terug te houden; trouwens, wij zullen naar evenredigheid de inkomsten van het Indisch budget zien stijgen. Daarvan hebben wij menig voorbeeld gezien: het blijkt o. a. uit de jongste verslagen van de stoomtrammaatschappijen op Java, die alle in optimistischen toon gesteld zijn omtrent het vervoer van producten.

Men zal uit het vorenstaande, waarbij wij, gegeven onze reeds te voren geuite instemming met den, door de regeering voorgestelden maatregel, ter wille van de onpartijdigheid ietwat langer verwijlden bij de argumenten van den heer van Kol dan misschien noodig was, wel hebben afgeleid, dat 't bij deze vier sprekers vaststond, dat er iets moest worden gedaan in de, door de regeering in het ontwerp aangegeven richting. De strijd bepaalde zich dus eigenlijk tot die ééne vraag: Moet, wat men wenscht belichaamd worden in een, aan een bestaand departement toe te voegen afdeeling of in een zelfstandig departement?

De zaakrijkheid bij de beantwoording van deze ééne vraag laat, dunkt ons, in het betoog van den heer van Kol wel wat te wenschen over.

Aan het verslag van het onderzoek in de afdeelingen der Tweede Kamer van het wetsontwerp tot bekrachtiging der overeenkomst met de Nederlandsche Handelmaatschappij ontleenen wij, dat daarbij de vraag gesteld werd of het niet beter ware het zoogenaamde consignatiestelsel op te heffen en den verkoop der gouvernementsproducten voortaan geheel in Indië te doen plaats vinden. Zoo er goede redenen zijn om deze vraag in ontkennenden zin te beantwoorden en vast te houden aan het stelsel om de producten grootendeels hier te lande te verkoopen, kan deze andere gewichtige quaestie worden opgeworpen, of de bemoeiingen met het vervoer der producten uit Indië en de verkoop hier te lande, niet voordeeliger rechtstreeks vanwege de Regeering, zooveel noodig bijgestaan door met den handel bekende deskundigen, zouden kunnen worden verricht. Ontmoet ook dit denkbeeld bezwaar, dan kan in de derde plaats worden gevraagd, waarom juist de *Ned. Handelmaatschappij* als commissionair moet worden aangesteld en niet de aanwijzing van een commissionnair zal geschieden na vrije concurrentie van de vereenigingen of personen, die daartoe de noodige soliditeit of geschiktheid bezitten en op gunstige voorwaarden zich met de taak willen belasten.

We zijn benieuwd het antwoord van de Regeering op dezen aanval op de oude, beproefde bondgenoote te vernemen, die zich intusschen tevreden kan stellen met de wetenschap, dat er ook nog andere leden waren, die de zaak maar liever wilden laten zooals 't was en zij nu door de regeering werd voorgesteld.

„De den achttienden Mei versterkte kampong Tampeng, in de Gajoelanden, is na vijf uur vechten genomen. Gewond werden 3 luitenants, dertig minderen en 5 dwangarbeiders. De vijand liet 176 dooden, waaronder hoofden. Luitenant J. H. Harbord is overleden. De tocht naar de Alaslanden wacht op aankomst van eenige hoofden."

Aldus een bericht in het *Alg. Hbl.* van den 4en dezer. Blijkbaar heeft men hier te doen met een onjuiste oplossing van het telegram-puzzle, waarvoor de redactiën zich somwijlen gesteld zien en moet hier gelezen worden dat den 18en Mei jl. de kampong Tampeng is genomen.

Overigens halen we hierbij aan, wat de *Nieuwe Cour.* naar aanleiding van vorenstaand bericht opmerkt:

„Bovenstaand telegram vermeldende, meenen wij hieraan te moeten toevoegen onze meening (welke ook is die van het *N. v. d. D.*), dat dit een vertraagd bericht moet zijn. Het telegram in ons Avondblad van 31 Mei j.l. maakte melding van het resultaat der bestorming van de kampong Penossan in de Alaslanden, terwijl het telegram van het *Hbl.* den tocht naar de Alaslanden nog als een aanstaande gebeurtenis voorstelt."

Och! och! Wat hebben de financieele rubriek-redacteurs van onze groote bladen zich in de vingers gesneden met al dat geschrijf over den strijd tusschen „Shell" en „Standard Oil", waarover de indische petroleum-mannen zich maar niet ongerust behoefden te maken, omdat die tot Engeland beperkt bleef, en waarvan, indien een correspondent van het *Handelsbl.* goed is ingelicht, in het geheel geen sprake is en kon zijn, omdat het bedrijf van de „Shell", o. a. met de „Koninklijke" en „Moeara Enim" gelieerd, van geheel anderen aard is dan dat der „Standard Oil", als hoofdzakelijk zich op transportgebied bewegend.

HOLLOWAY-PILLEN.

Behalve deze, als universeel-middel aanbevolen en meermalen met succes gebruikte, pillen — wellicht door autosuggestie —, werd het woord ook in moreelen zin gebezigd. Zoo herinner ik mij zeer goed, het boekje, getiteld: *Holloway. Pillen voor een jong officier*, een boekje dat behartigingswaardige raadgevingen en wenken voor den pas aangestelden 2en luitenant bevatte. Heden ten dage is het vraagstuk: Hoe den armen Javaan te helpen, aan de orde, terwijl in Nederland, ja in alle landen van Europa, de sociale vraagstukken aanhoudend besproken en beschreven worden. Bij allen vooruitgang op maatschappelijk gebied, blijft een ziekte-proces voortwoekeren, een barbaarsch overblijfsel uit vroegere tijden van despotisme, volks-uitzuiging en rassenhaat, n.l.: *de belastingen!* Belastingen onder velerlei vormen en benamingen, allen even hinderlijk voor het vrije verkeer en voor de ontwikkeling en verbetering van handels-, landbouw- en industrieele ondernemingen, alle even hatelijk en aanleiding gevende tot inquisitie-achtige onderzoekingen en vexatiën, tot leugenachtige verklaringen, tot ontduiken van wetten en bepalingen, tot overtredingen, misdrijven en bevolking van gevangenissen, ja tot alles wat onaangenaam, ruw en vijandig is. Vergis ik mij niet, dan was reeds onze leeraar en leidsman *Jezus de Nazarener* tegen „tollenaars en schriftgeleerden", tegen afpersingen en gewetensdwang. In stede van beter, schijnt in alle landen de belasting-kanker te verergeren. De Regeeringen hebben steeds meer geld noodig. Het getal ambtenaren wordt aanhoudend grooter. Er worden hoe langer hoe meer wetten gesmeed; het aantal overtreders vermeerdert in gelijke mate.

Hoe heerlijk zou het zijn, indien in alle landen de leuze werd toegepast: *Vrijhandel!* Vrij verkeer over alle grenzen, vrije productie (*), vrije beschikking over het verdiende geld. Geen belastingen! Het korps ambtenaren zou dan grootendeels kunnen verdwijnen. — Terwijl in Frankrijk, in het midden der 19e eeuw, onder de boeren- en arbeidersstanden in de provinciën de grootste ellende heerschte, door de hooge belastingen en afpersingen van velerlei aard, was er een klein, onafhankelijk Prinsdom: „La Dombe", eigendom van *la grande Mademoiselle*, dochter van Gaston van Orléans, waar welvaren en weelde algemeen waren, omdat er geen belastingen geheven werden. De inwoners waren allen goed gevoed en gekleed; er bestond geen armoede. Eerst in 1782 werd het Prinsdom ingelijfd bij Frankrijk en uitgezogen als de andere provinciën. — Zouden er Holloway-pillen bestaan tegen het verouderde systeem van belastingen?

Een Maleische zedeleer-stelling luidt: De Godheid, die de aarde schiep, blijft daarvan de eigenaar; de mensch bearbeidt en verbetert den grond; de menschen vereenigen zich tot een gemeente. De gemeente is de natuurlijke samenvoeging van gezinnen tot bevordering van welvaart en kracht. De ontgonnen woeste gronden worden door de gemeente in bezit genomen; zij is, als het ware, de pachter der Godheid. De bewoners der gemeente zijn de vruchtgebruikers van den grond. — Is dit niet een schoon idée? De gemeenten beschouwen zich — daartoe door de Godheid geïnspireerd —, als tijdelijke bezitters van alle gronden. Zij geven die in erfpacht of huur aan de inwoners. Deze planten en bouwen er op wat zij willen en trekken daarvan de voordeelen. De betaalde pachtsommen en huren zijn voldoende om hun gemeente rijk te maken en in staat te stellen, om alles wat nuttig, noodig, heilzaam en aangenaam is, te bekostigen. Bovendien kunnen de gemeenten een gedeelte van hun inkomen — b.v. een vierde — aan de Staats-Regeering afstaan. Belastingen van personen, inkomen en bedrijven vervallen dan geheel, terwijl die van invoer slechts geheven worden van giftige of schadelijke producten en gevaarlijke voorwerpen. Nijdige grenswachters en brutale smokkelaars zullen dan insgelijks verdwijnen. Verbroedering van alle volken zou, door minder belemmering aan de grenzen, zeker veel bevorderd worden.

Ten einde echter de Holloway-pillen naar behooren te doen werken zou een Internationaal Comité van algemeen welzijn onmisbaar zijn. Misschien is het denkbeeld waardig om ter overweging te worden gegeven aan het Hof van Arbitrage.

ATHOS.

Z., 7 Juni 1904.

(*) Niet van opium, sterke dranken, spiritus en andere schadelijke zaken.

Oost-Indische berichten.

De colonne van Daalen. Volgens berichten uit Kwala Simpang schijnt de overste van Daalen Gajoe Loeös niet los te laten alvorens er alle verzet is gebroken.

Er stond nog een flink versterkte kampong op het programma, die aan de beurt was om aangevallen te worden. Volgens een telegram uit Batavia aan het *Hbl.* is de op 18 Mei jl. versterkte kampong Tampeng in de Gajoelanden na een gevecht van vijf uur genomen. Met betrekking tot dit bericht wordt verwezen naar het weekoverzicht.

Gewond werden drie luitenants, dertig minderen en vijf dwangarbeiders. De vijand liet honderd zes en zeventig dooden, waaronder hoofden.

Luitenant J. H. Harbord is overleden.

Atjeh. Toekoe Moehamat van Tawah Aboe (XXIII Moekims) kwam met 30 volgelingen zich aanmelden.

Bandjermasin. Vroeger werd reeds medegedeeld dat 60 militairen naar Kasintoe zouden vertrekken. Wij lezen nu in het *Soer. Hbl.* dat het vertrek telkens werd uitgesteld omdat er geen tambangans te krijgen zijn. De eigenaars van deze vaartuigen hebben het beter geoordeeld uit de buurt van Bandjermasin te blijven, uit vrees van door het gouvernement geprest te worden om naar de streek van verzet te vertrekken. De militairen zullen nu door den hekwieler Negara zoo ver mogelijk, wellicht tot de plaats van bestemming gebracht worden.

Van de verrichtingen in den Boven-Doesoen hoort men weinig; er wordt niet meer geschoten door de Dajaks en onze troepen hebben zonder bemoeilijkt te zijn in de eerste helft van April over Toembang Sireen het zoozeer begeerde Belawan bereikt.

Het civiel bestuur had er nu eenmaal op gezet om Belawan te bezichtigen. Twee jaar geleden werd reeds opgemerkt dat die groote stad, dat gewichtige punt, waar de pegoestian zich zou hebben opgeschoten, bij nader inzien zou blijken te zijn één groot dajaksch huis en nog wel verlaten: en dit is uitgekomen. Toen is het groote voordeel van dezen tocht daarin gelegen dat er kennis van die streken door verworven is. Dat de Dajaks niet gevuurd en dus niemand doodgeschoten hebben (want in den regel schieten ze raak) is wellicht te wijten aan hun vertrek naar de Boven-Kahajan.

Een andere zaak van belang is dat de nieuw opgetreden assistent-resident te Moeara Teweh niet met zich spelen laat, zooals zijn voorganger en de afsluiting der Barito door middel van een concentenstelsel niet alleen op papier maar inderdaad wil. Of dat nu van eenig nut zal wezen in een land dat doorsneden is van onbekende paden en rivieren, is de vraag.

De Koninklijke naar de Gajoelanden. Naar de *Deli Ct.* verneemt gaat er binnenkort een gezelschap onder leiding van de heeren Dr. Hirschi en Dr. Rueff, beiden geologen, naar de Gajoelanden, ten einde daar opnemingen voor boringen te verrichten.

De Opstand in Centraal-Borneo. Door het marine-etablissement te Soerabaja zijn twee stukken snelvuurgeschut van 3.7 cM. met munitie naar Bandjermasin verscheept om daar aan het civiel bestuur te worden afgestaan. De Sumbawa, thans te Soerabaja, heeft orders gekregen om naar Bandjermasin te vertrekken en de Flores af te lossen die te Soerabaja komt dokken, waarna deze bodem zoo spoedig mogelijk zal terugkeeren.

Een Marine-Kazerne in Pasoeroean. Naar wij vernemen is een officier van gezondheid der marine naar het pasoeroeansche gezonden, om daar een geschikt en malaria-vrij terrein te zoeken voor de oprichting van een kazerne voor de marine.

Een bierfabriek te Batavia. Volgens het *Bat. Nbl.* bestaat er eenige kans dat te Batavia een bierfabriek zal verrijzen. Een industrieel aldaar heeft het verzoek reeds gedaan om vergunning voor de oprichting van een bier- en ijsfabriek nabij Petodjo aan de Krekotrivier.

Van bestuurswege wordt eerst een onderzoek ingesteld naar de bezwaren, die de bewoners tegen de oprichting zouden kunnen hebben.

Zoölogische verzameling. Aan 's lands plantentuin te Buitenzorg is sedert kort verbonden en voor het publiek opengesteld een zoölogische verzameling, welke de aandacht verdient van allen die in het dierenleven van dezen archipel belangstellen.

Vooral onze gevederde vrienden, de vogels, zijn hier ruim vertegenwoordigd. Opgesteld in staande glazen kasten zijn ze alle goed zichtbaar, terwijl hun namen, de wetenschappelijke en, voor zoover bekend ook de inlandsche namen, van elke soort zijn aangegeven, naast een landkaartje waarop door aanbrenging van kleur de verspreiding aanschouwelijk is voorgesteld.

Verder meldt het *Bat. Nbl.* dat de tentoongestelde preparaten van de vijanden van het suikerriet, de koffie, de thee, de cacao, maïs, indigo, en van vruchtboomen en houtsoorten hoogst belangrijk zijn. Aan deze afdeeling van de verzameling is zeel zorg besteed. Ook de *holothuriën*, de *tripang*, over welk onderwerp eerstdaags een studie van dr. Koningsberger in de serie *Mededeelingen uit 's Lands Plantentuin* zal verschijnen, zijn hier goed vertegenwoordigd.

Oplichting. Het *Soer. Hbl.* meldt dat bij nader onderzoek der beleende preciosa gebleken is dat de Soerabajasche Hulpbank is opgelicht niet voor circa f 30.000, zooals men aanvankelijk dacht, maar voor circa f 42.000.

Boeren van Lembang. In het midden dezer maand zullen Uijs en een der heeren Hefer door den heer A. N. Binkhuizen in de Christelijke Landbouw Kolonie „Gambang-Kedoe", in de afdeeling Temangoeng (Kedoe), worden opgenomen. Door tusschenkomst van het te Bandoeng gevormde comité, dat zich in hun belang constitueerde, is het gelukt, van den heer Binkhuizen, die zich zeer voor hen interesseert, gedaan te krijgen, dat zij van voren af aan bij hem beginnen, waarvoor hij hun den grond der kolonie voorloopig in bruikleen afstaat.

Bandoeng. De Preanger-Wedloopsocieteit heeft na lange beraadslaging, de wenschelijkheid erkend tot oprichting eener hoofdvereeniging met vaststelling van een uniform wedrenreglement.

Tot afgevaardigden voor de vergadering met het permanent comité voor de remonte, werden benoemd de heeren Mulder en Baron Taets van Amerongen, die gemachtigd werden al wat wenschelijk is te doen om dat doel te bereiken met zooveel mogelijk behoud der zelfstandigheid van de wedloopsocieteit.

Cultures. Aan de *Locomotief* wordt, naar aanleiding eener correspondentie uit Loemadjang, het bericht ontleend dat het jaar 1904 in alle opzichten een gunstig jaar belooft te worden voor de cultures, uitgezonderd voor de koffie. Hoewel de oost-moesson voor de deur staat, barst er zoo nu en dan een malsch buitje los, wat vooral voor de tabak prachtig is. 1903 met zijn mooie prijzen heeft menige tabaksonderneming een aardige winst bezorgd en zoo ook dit jaar de prijzen loonend blijven, hebben een paar ondernemers het plan gemaakt om een uitstapje naar het moederland te maken.

De suikerfabrieken in Probolinggo en Kraksaän zijn bijna alle aan het malen. Voor de fabrieken in Loemadjang is dit echter eerst vastgesteld op medio Juni in verband met de nog te verwachten regens. Loemadjang toch staat bekend door zijn grooten regenval.

Voor de Vischzouterijen. Door de bevolking van de desa's Moro, Mergolindoek en Pasoeroegan in de afdeeling Demak, aan wien kort geleden een hoeveelheid van 108 picols zout vermengd met 15½ blok asch per kojang werd verstrekt, is daarmede een proef genomen in de aldaar bestaande vischzouterijen.

Deze proef is volgens de algemeene bevinding goed geslaagd, wat aangaat het maken van gerèh. Voor het maken van blenjiek, trasi en pedô is dit gedénutareerd zout echter niet geschikt, daar bij het conserveeren daarmede een gedeelte van de asch in het geconserveerde achter blijft en de kleur daardoor donkerder wordt dan bij het gebruik van onvermengd zout, zoodat men bevreesd is dat het daarmede verkregen product onverkoopbaar zal zijn. Daar de verstrekte hoeveelheid van 108 picols verbruikt is, is op verzoek der bevolking van genoemde desa, door het bestuur het noodige verricht voor de verstrekking van 22[illegible] picols zout tegen verminderden prijs en in onvermengden staat, zoo lezen wij in de *Locomotief*.

Een nieuwigheid op militair gebied. De *Javabode* deelt mede, dat met een der laatste booten uit Nederland een nieuw snufje op militair gebied is uitgekomen, n.l. een zoogenaamde verlichtingswagen of veldprojecteur. Dit is het allernieuwste wat op dit gebied bestaat; zelfs vele europeesche legers verheugen zich nog niet eens in het bezit van zulk eene verlichtingsmachine. Als nu de B. V. komt, kan men hem behoorlijk in het zonnetje zetten. — Het eigenaardige van het geval is echter dat, voorzoover het blad bekend is, het legerbestuur het interessante voorwerp niet heeft aangevraagd, schrijft het *Soer. Hbl.*

Cursus voor inlandsche teekenonderwijzers. Onlangs was men in de gelegenheid de teekeningen te bezichtigen van de leerlingen van genoemden cursus, in het gebouw der Wilhelmina school. Deze cursus is een stichting van den heer C. den Hamer, inspecteur van het inlandsch onderwijs en staat onder leiding van den heer J. Z. van Dijck, leeraar aan de Wilhelmina school. Het doel van dezen cursus is, inlandsche jongelieden voor teekenonderwijzer op te leiden, teneinde hen later in de gelegenheid te stellen onderwijzer te worden aan de kweekscholen en hoofdenscholen in het binnenland.

De inlander, zoo zei de heer van Dijck, houdt zich te veel vast aan de traditie, hij kent niet anders dan de vormen van zijn voorouders, die ze weer van de oude Brahmanen hebben overgenomen. Zelf vormen, scheppen naar de natuur, kan de inlander niet en dwingt men hem daartoe, dan komt er van zijn werk niets terecht. Daarom moet hij onder bekwaam toezicht in die richting worden geleid; en dat stelt de heer van Dijck zich met dezen cursus ten doel.

Elke kweekschool of hoofden-school mag een leerling naar dezen cursus zenden, zoodat ook thans weer vijf leerlingen aan het onderwijs deelnemen, dezen zijn: Djajadiredja uit Bandoeng; Atnodjo en Soemoh Redjo, uit Midden-Java; J. W. Kindanjan, uit de Minahassa, en E. P. Pattipeilohy uit Ambon. De cursus duurt twee jaar.

Tien maanden zijn deze leerlingen aan het werk; de resultaten van hun arbeid waren gisteren in de Wilhelmina school te zien. Wanneer men de verschillende ten toon gestelde werkstukken aanschouwt, dan staat men niet alleen versteld van het groot aantal teekeningen, die de leerlingen in den afgeloopen tijd hebben vervaardigd, maar ook van de buitenhewone vorderingen, welke zij in dien korten tijd hebben gemaakt.

Er wordt op deze school geteekend naar de natuur en naar het model. Vooral wordt veel aandacht gewijd aan de vorming van eigen initiatief. Wordt b.v. de eene maal een blad naar de natuur geteekend, dan wordt den volgenden keer opgegeven naar dit model een motief te ontwerpen voor een batik-ornament. En zoo hebben wij vele ontwerpen gezien, die zeer de aandacht waard waren, zoo schrijft het *Bat. Nbl.*

Militaire strafzaken. Alle militaire strafzaken in de militaire commandementen Palembang, Banka en Riouw voorkomende en tot de kennisneming van den krijgsraad behoorende, zullen voortaan door den krijgsraad te Batavia worden afgedaan.

Zaak Smith. Het onderzoek in de zaak Smith te Djokdja duurt voort en is thans een andere phase ingetreden, daar nu blijkt dat Smith een medeplichtige had.

Emigratie naar Sumatra. Het *Bat. Nieuwsblad* ontleent aan het *Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in N.-Indië*, dat de uitkomst van de in Zuid-Sumatra verrichte verkenningen is, dat een ruw ontwerp is gemaakt voor den aanleg van een spoorweg van Telok Betong naar Benkoelen en Palembang over Moeara Enim en Tebing Tinggie, met een lengte aan hoofdspoor van 922 en aan secundair spoor van 433 kilometer, in 21 jaren gereed te maken. Het ontwerp raamt de kosten enkel van den aanleg op 945 millioen gulden, niet medegerekend dus de gelden voor de dekking der jaarlijksche tekorten die in den eersten tijd van de exploitatie ontstaan zullen. Hier boven komen nog de kosten voor het overbrengen van Javanen naar de Buitenbezittingen.

De Kamer van Koophandel te Batavia heeft een gunstig advies uitgebracht betreffende een loterij, groot 500.000 gulden, gedeeltelijk ten bate van Oost en West, gedeeltelijk van de *Bintang Hindia*.

Tegen beide denkbeelden verzet zich het *Nieuws van den Dag* ten sterkste.

Mindere welvaart. Naar *het N. v. d. D. voor N. I.* verneemt zal, zoodra de welvaartcommissie en subcommissie eenige resultaten hebben verkregen en gegevens hebben verzameld omtrent de oorzaken van den voortdurenden achteruitgang van Java's volkswelvaart, de resident van Pekalongan, Steinmetz, voorzitter van de commissie, van zijn ambten worden ontheven, waarna hem zal worden opgedragen te zamen met een hem toe te voegen secretaris, een practisch uitvoerbaar ontwerp samen te stellen, aangevende de middelen welke kunnen worden gebezigd tot stuiting van de verdere „inzinking".

De Chineezen-quaestie in de Preanger. De resident heeft nog niet afgezien van zijn voornemen om de bepalingen betreffende het wonen van Chineezen streng toe te passen.

West-Indische Berichten.

Suriname. Met den grooten landbouw ziet het er in de kolonie treurig uit. Dat is het refrein op de verschillende wijzen, die èn van de zijde van het bestuur èn van de zijde van belangstellenden en belanghebbenden aangeheven werden bij dit, voor de kolonie zoo gewichtig onderwerp.

Wel wees de gouverneur in zijne rede ter opening van het nieuwe zittingjaar der Koloniale Staten als op een lichtpunt op de omstandigheid, dat sommige suikerondernemingen met winst hebben gewerkt, terwijl nog eens ten overvloede der surinaamsche suikerindustrie de conventie en hare, voor die industrie te verwachten heilzame gevolgen werden voorgehouden, maar het bestuurshoofd kon met betrekking tot de cacao-cultuur, eens *de* cultuur bij uitnemendheid in de kolonie, slechts opmerken, dat het groote belang, hetwelk die cultuur voor Suriname heeft, het gebiedend noodzakelijk maakt om krachtige pogingen in het werk te stellen, om door wetenschappelijk onderzoek de middelen tot bestrijding der heerschende ziekte te vinden.

Dat men nu eindelijk!! kan beschikken over de noodige wetenschappelijke krachten voor dat onderzoek zoowel als voor het nemen van proeven met betrekking op de cultuur van andere stapelproducten, geeft zeker aanleiding tot dankbaarheid, maar zal de groote landbouw, zooals die zich in Suriname geleidelijk met beperkte middelen had ontwikkeld, daarmeê gebaat zijn? Wij vreezen met groote vreeze.

Bij de openbare behandeling der begrooting voor 1905 is door de heeren F. C. Gefken en F. C. Curiel bij de algemeene beraadslagingen betoogd, dat de toestand der cacao-cultuur wel is waar zorgelijk, doch niet hopeloos is, indien krachtige maatregelen worden getroffen om haar door geldelijken bijstand op de been te houden.

Hoe zouden de ondernemingen dan door het gouvernement moeten worden geholpen?

Het, door den heer Curiel in de zitting der Koloniale Staten van den 2en Mei ll. op die vraag gegeven antwoord, luidt als volgt:

„De hulp besta in een crediet-hypotheek op de plantage en in het verstrekken van voorschotten alleen aan de ondernemingen, die dit noodig hebben, niet in een bedrag ineens, maar b. v. tot een maximum van f 100 's weeks, gedurende den tijd, dat men geen product heeft, ten einde het hoogst noodige te doen, zooals de loozing in orde te houden, de cacaoboomen te bevrijden van torren, rupsen en andere schadelijke insecten, het droge hout uit te dragen en te verbranden en het plantsoen te bevrijden van al te hoog wied."

Zoo zullen de plantages met een betrekkelijk gering aantal arbeiders aan den gang kunnen worden gehouden en naar sprekers overtuiging behouden blijven. Aan een, aldus te verstrekken hulp is voor het bestuur groot risico verbonden. Dit gaf de heer Curiel toe, die echter daarop uiteenzette, welk gevaar de kolonie bedreigt, indien de ondernemingen ten onder gaan.

In de Statenzitting van den 11en Juli 1902 toonde de heer C. reeds aan, dat door de immigranten, uitsluitend ten behoeve van den grooten landbouw in de kolonie aangevoerd, aan invoerrecht jaarlijks gemiddeld f 10 per hoofd wordt bijgedragen, wat met een aantal van 23000 immigranten op een totaal van f 230000 neerkomt. Voorts is door de komst dier immigranten de opbrengst van den post passagegelden in de laatste jaren enorm gestegen, het vertier toegenomen, terwijl de handel daarvan voordeel heeft getrokken, en de kolonie in die immigranten na afloop van hun contracttijd nijvere kolonisten heeft gekregen, die der kolonie tot veel voordeel zijn.

„Moet, vroeg de heer C. nu, dan dit alles in eens worden afgebroken met te zeggen dat de toestand zoo precair is, dat de kolonie de risico van de voorschotten aan landbouwondernemingen niet loopen mag? Of is het geen risico dat in de laatste jaren tonnen en tonnen worden toegestaan ten behoeve van den kleinen landbouw, waartoe wij allen zoo gaarne medewerken?"

Ongetwijfeld mogen o. i. de diensten, door den grooten landbouw aan de kolonie bewezen, door het bestuur niet worden onderschat. En de argumentatie van de heeren Curiel en Gefken, welke laatste ter genoemde Statenzitting ook op de groote verantwoordelijkheid van het bestuur wees om geen hulp te verleenen aan een zoo moeilijk en langzaam verkregen stapelproduct, was wel in staat om het bestuur tot nadenken te stemmen en aan het onderwerp de noodige aandacht te wijden. Onzerzijds blijve echter de opmerking niet achterwege, dat het risico, verbonden aan de geschiktmaking van terreinen voor den kleinen landbouw, waaraan in de laatste jaren tonnen en tonnen zijn ten koste gelegd, niet hetzelfde is, als dat hetwelk de kolonie zou loopen door het steunen van eene bepaalde cultuur aan welker voortbestaan en wedergeboorte door sommigen in de kolonie, ook belangstellenden in haren grooten landbouw, nu reeds in ernst wordt getwijfeld. Wij verwijzen hier naar het artikel van den heer A. A. ter Laag in het nummer van *Onze West* van den 14en Mei ll., waarin ten opzichte van die cultuur o. a. het volgende wordt opgemerkt:

„Dat men zich niet langer vergenoege met de kleine kans op verbetering van den toestand, waarop de gang van de cacao-cultivaties in het Saramacca-district eenige hoop schijnt te geven. Schijnt, want de verbetering is niet algemeen en de hoeveelheid product is nog maar bedroevend klein. Bovendien, herhaling van slimmere aanvallen behoort tot de zeer gebeurlijke mogelijkheden en elders bekende, hier nog niet geziene vijanden der cacao-cultuur kunnen óók Suriname bereiken, in één woord de noodzakelijkheid van nieuwe cultures spreekt gebiedend, zelfs al zouden krulloten met hun treurigen aanhang als bij tooverslag vandaag of morgen verdwijnen."

De grondjes voor den kleinen landbouw behouden hunne waarde, wijl zij, zoolang de animo onder de daarvoor geschikte elementen in de kolonie groot genoeg blijft om zich als kleine landbouwers te vestigen, hunne rente zullen opbrengen. De grondjes behouden hunne waarde, voorwaardelijk natuurlijk, maar de ondernemingen dan toch ook?

Wat ons in het betoog van den heer Curiel het meeste aantrok, was dan ook de, door hem vooropgestelde kans dat een, door het bestuur te aanvaarden risico, zou leiden tot het behoud der *landbouw-ondernemingen*, een behoud waarvan voor de kolonie zeer veel afhangt.

Suriname heeft reeds een dure les betaald met eene monocultuur, de cultuur van suiker, waartoe het evenals de west-indische eilanden en koloniën van andere natiën zich aangetrokken voelde, door de eertijds daaruit te behalen winsten, om op zekeren dag ruw te worden wakker geschud. Het heeft sedert wederom zoo goed als alles op ééne kaart gezet, de cacao-cultuur en dat zelfs zonder dat planters of bestuur de mogelijkheid voor oogen hielden, dat de les van gisteren zich heden zou kunnen herhalen.

Het pleit van den heer C., voor zoover dit betreft den *grooten landbouw* en de door dezen aan de kolonie bewezen en nog te bewijzen diensten, is o. i. gewonnen. Ook wij meenen dat bestuurshulp niet achterwege kan blijven en als het ware de moreele consequentie moet worden geacht van de tekortkoming van bestuurswege, door het zoolang achterwege blijven van de wetenschappelijke voorlichting, toen deze eenmaal aan de planters zoo goed als voorgespiegeld was, eene tekortkoming welke niet kan worden weggemoffeld door verwijzing naar hetgeen, waarin de planters zelven in werkelijkheid te kort geschoten zijn.

Bestuurshulp, zelfs klinkende, achten wij noodig en gewettigd om den, voor de kolonie zoo belangrijken grooten landbouw in het leven te houden onder waarborg van meer deugdzame gronden, (zouden b.v. onderlinge voorschotbanken in Suriname niet alle reden van bestaan hebben gehad?) maar voor bestuurshulp enkel tot instandhouding eener monocultuur kunnen wij niet veel gevoelen.

Voor heden wenschen wij te volstaan met het volgende te ontleenen aan het hiervoren genoemd artikel van den heer A. A. ter Laag:

„Zoowel de regeering als de naastbetrokkenen bij grooten en kleinen landbouw zullen overtuigd zijn, dat het van het grootste belang is hoe eer hoe beter nieuwe uitvoerproducten te scheppen, opdat het gestoorde evenwicht in de handelsbalans worde hersteld, opdat de bijna gestaakte invoer van immigranten zijn gang hervatten kan, opdat Suriname ontkome aan het gevaar van één groot bankroet.

Allerlei plannen voor uitkomst in den nood zijn er geopperd, er wordt gehoopt op vruchtenhandel; op bescheiden schaal is men begonnen aan rubbercultuur, proeven op kleine schaal zijn genomen met katoen en rijst, veel wordt verwacht van de ramehcultuur. De rubbercultuur, voor de toekomst wellicht de meestbelovende, telt, als toekomstmuziek, voor ons vraagstuk niet mede. Er moet dus een keuze gedaan worden, maar ondertusschen verloopt de tijd met het zoeken naar den weg.

In den vruchtenhandel zijn zoovele factoren buiten ons bereik gelegen, afhankelijk als men daarbij is van stoomvaartmaatschappijen en vreemde markten.

Met de katoencultuur schijnen de aanvankelijke proeven in de naburige Engelsche kolonie niet te best geslaagd. Zeer veel hangt daarbij blijkbaar af van geregelde seizoenen, die juist over de geheele West-Indiën vrijwel aan de kook zijn en misschien de grootste bron van de tegenwoordige ellende. Wij weten dat in vroegere jaren de katoen in Suriname met succes verbouwd werd, maar ook dat zij vele vijanden bezit in de insectenwereld, welke in Suriname rijk vertegenwoordigd is.

Van rameh weten wij nog zoo goed als niets. Markten onbekend, eveneens de eischen en behoeften van deze.

Rijst- en pinda (aardnoten) zijn mogelijk producten, die voor de toekomst iets beloven; we beschikken over te weinig gegevens voor de cultuur dier gewassen en alle proeven kosten geld, waaraan uit den aard der zaak juist groot gebrek heerscht.

Vruchtenhandel, katoen- en ramehcultuur schijnen, voor zoover zich thans laat voorzien, in de naaste toekomst uitkomst te kunnen geven.

Reeds weten wij dat er pogingen worden gedaan om in Europa nieuwe markten voor tropische vruchten te creeeren, ook van de zijde der stoomvaartmaatschappijen is de aandacht hierop gevestigd.

Europa, waar de katoenindustrie zwaar gebukt gaat onder gebrek aan grondstof, zoekt naar wegen om de katoenproductie uit te breiden; ook in Nederland vereenigden zich daartoe de belanghebbenden bij die industrie. Moet men nu wachten tot men naar Suriname komt, of den langen weg der schriftelijke informatie opgaan? Of zouden de omstandigheden ook van dien aard zijn, dat de passieve rol, af te wachten de dingen die komen zullen, moet verwisseld worden met een actieve rol van tegemoet gaan?

Zouden in Suriname niet een paar menschen gevonden worden, in staat door persoonlijke behandeling bovenbedoeld wordingsproces aanmerkelijk te bekorten. Zou het niet ernstig overweging verdienen:

1o. een man te zenden naar Jamaïca (denkbeeld afkomstig van den inspecteur van den landbouw Dr. van Hall) het eiland dat zijn opkomst dankte aan den vruchtenhandel op New-York, om zich daar persoonlijk op de hoogte te stellen van alles wat den vruchtenhandel betreft, zoowel cultuur als verpakking en verscheping;

2o. een man te zenden naar Europa om de kapitalisten, die uitbreiding zoeken der katoenproductie inlichtingen te geven over hier, voor hen van belang, van hen inlichtingen te vragen voor de producenten van belang, om vooral niet te vergeten met hen te overleggen of ramehcultuur niet kan samenbrengen de belangen van fabrikanten en producenten.

Het verkieslijke van persoonlijke onderhandeling boven schriftelijke gedachtenwisseling, zal ieder inzien. Het zou daardoor wellicht mogelijk zijn nog in dit jaar een proef in 't groot te nemen met den aanplant, waardoor een jaar gewonnen zou zijn. Wat een jaar bestendiging van den tegenwoordigen gang van zaken beteekent is bij benadering te bepalen.

Het uitzenden van die 2 personen kan geen schatten kosten. De voormalige land- en tuinbouwvereeniging bezit omstreeks f 900.—. Niemand zal in ernst bezwaar kunnen hebben om de, voorloopig daaraan gegeven bestemming voor het van Eedenfonds, te veranderen ter wille van zooveel urgenter belang; de Vereeniging voor den grooten landbouw zal de paar honderd gulden, die zij in kas heeft, ongetwijfeld tot den laatsten cent daarvoor willen offeren; van particuliere zijden mag bij de slechte tijden niet veel, maar wel iets verwacht worden en wellicht zullen ook door het Gouvernement, indien het van deze stappen eenig heil verwacht, termen gevonden worden bij te dragen.

Zelfs den meest verstokten optimist ten aanzien van de cacaocultuur, moeten maatregelen in de aangegeven richting noodzakelijk voorkomen. Het geldt hier niet het een òf het ander, integendeel, elke nieuwe cultuur kan helpen om cacaovelden, die men heeft, te behouden, om het ziekteverloop tot mogelijke beterschap toe, door te maken.

Uit Oost-Indische Bladen.

Vervolg der geleidelijke onderwerping en ontwikkeling van Sumatra. Naar aanleiding van de bekende vredelievende botsing tusschen de Oost- en Westkustsche aanrakingen met de z.g. onafhankelijke bevolking — incident Siantar — zijn thans onderhandelingen geopend over de vraag, waartoe het schiereiland Samosir (in het Tobameer) te rekenen zal zijn.

De schrijver van deze beschouwingen acht, met het oog op den verren afstand van onze bestuurs- en militaire posten, het beter dat Samosir tot de Westkust zal worden gerekend en zoo dit geschiedt, dan zal het vermoedelijk wel komen onder de afdeeling Toba met Baligé als hoofdzetel en Lagoe Boti als militaire post, welke laatste dan door eene tijdelijke versterking — als operatiebasis — als aangewezen zou zijn om Samosir het rooven, branden en plunderen eens wat af te leeren.

Samosir worde dan weldra een zelfstandige afdeeling met een controleur aan het hoofd.

De daadwerkelijke bemoeienis tot regeling der grenzen grijpt in elkaar, er komen punten van aanraking tusschen de Oost- en Westkust van Sumatra, zooals er reeds eene dergelijke gezonde quaestie is blootgelegd in het Noorden, waar Atjeh en de generaal van Heutsz begonnen zijn aan te dringen op betere en krachtiger regeling van de tamiangsche zaken.

Wij hebben — zegt schrijver — vooral rekening te houden met de toekomstige meest geschikte, meest centraal gelegen punten voor de vestiging van controleurs voor de bataksche aangelegenheden, waarbij het geen overweging verdient wegaanleg, indeeling van landschappen en vestiging van bestuurders afhankelijk te maken van de *momenteele* gezindheid van de bevolking.

Een controleur toch kan c. q. verplaatst worden, een weg daarentegen dient voor de toekomst aangelegd en mede met 't oog op die toekomstige wegen zullen de standplaatsen der bestuurs-ambtenaren gekozen dienen te worden. Dit wegennet zij het richtsnoer voor de vestiging van het militaire en de uitbreiding van het civiele gezag.

Immers is het hoogland van Sumatra eerder voorbestemd om eerst in verre toekomst middels een centrale wegenketen de groote verbindingen tusschen Noord en Zuid te doen aansluiten dan een spoorweg, recht toe recht aan, naar het Zuiden dit zal doen. Het uitgeven van millioenen voor sumatraansche spoorwegen is in de oogen van den schrijver vrijwel een dwaalbegrip.

Een groote aaneengesloten spoorlijn wordt tegengewerkt door de enorm breede, zwaar banjirende rivieren van de oostelijke kust, door de schier-onbevolktheid dier kust, door de tallooze goedkoope afvoerwaterwegen naar die kust, door de gesteldheid van het bergland van de Westkust, hetwelk evenzeer een beletsel is voor een spoorwegsysteem in de richting van de lengteas van het eiland en ten slotte door het geldgebrek en de weinige animo, die bestaat voor niet per se rentegevende koloniale ondernemingen.

Aangenomen dat de wegen via Sibolangit-Bandar Bahroe en via Bangoen Poerba naar Poerba eenmaal werkelijkheid zijn geworden, dan moet, voorloopig met het doel van colonne-weg en pad, waar langs de bestuursambtenaren hun tournées kunnen doen en geheel loopende door de centrale vruchtbare, deels volkrijkste, steeds door de gezondste streken, een verbinding in N. W Z. O. richting gezocht worden tusschen de meest geschikte weg- en spoorweg secties, die steeds vischgraatgewijze van uit de oostelijke en westelijke laaglanden het centrale bergland van Sumatra zullen binnendringen.

Het naastbij liggende doel van die tusschenwegen moge ook eenigszins verband houden met de latere groote centrale verkeersader, die schrijver zich verstout heeft te denken; toch zal voorloopig het hoofddoel moeten blijven: de verbinding middels niet al te kostbare rijpaden van de opvoerwegen onderling. Dit opent een verschiet voor later op te richten spoorlijnen, vooral op de westelijke kust.

Aangeteekend zij tevens, dat de gemakshalve „centrale weg" genoemde groote verkeersader, die later voor inter-immigranten op Sumatra zelve de aangewezen heirweg zal kunnen worden, natuurlijk niet precies recht toe, recht aan kan gedacht worden, doch zich vermoedelijk reeds in Atjeh zal splitsen en in de oostelijke landen reeds een vork zal vormen. Aan de eene zijde de spoorbaan via Brandan naar Medan-Tebing Tinggi, anderzijds de heirbaan, gaande via den L. Tawar en de Gajoelanden zuidelijk van het Toba meer door het Silindoengsche en de Padangsche Bovenlanden over Padang Sidempoean en Mandeling Loeboe Sikaping Padang, Koerintji en Benkoelen naar de Lampongs. Mogelijk zullen spoor- en tramwegen in later jaren de noord oostelijke kust zoover binnen 's lands volgen als met het oog op de enorme breedte der rivieren en bevolkingsdichtheid mogelijk en wenschelijk is. Een oosterspoor of trambaan, — gesteld, dat die er ooit zal komen — zal reeds spoedig met zijlijntjes op de hoofdrichting moeten worden aangelegd en moge al Laboean Roekoe en Laboean Batoe, om van Bengkalis maar niet eens te spreken, eenmaal door dergelijke vorkvormige lijntjes aan een hoofdlijn worden getrokken (zooals bv. de Langsar baai aan de Noord-Atjehsche tram zal worden gebracht), dan zal toch de kust in het riouwsche en palembangsche een enorme hoeveelheid bezwaren opleveren voor een spoorweg, zoodat in de eerste jaren wegen-aanleg door het gezondste en volkrijkste deel van Sumatra wel hoofdzaak zal blijven. En voor die wegen dient reeds nu verband gezocht. De bergpassen ter Noord-Oostkust zullen als voedingswegen voor de latere spoorlijnen dienen.

Tot die later mogelijk aan te leggen spoorwegen wordt gerekend een mogelijke aansluiting van de Deli Sp.-Mij. van Poerba over Lagoe Boti naar de westkustlijnen, eerder nog een doortrekking van uit Pajacombo naar Siak of Indragiri tot afvoer van mijnbouwproducten. En eerst in verre toekomst een verbindingsstreven tusschen Telok Betong, Palembang, Moeara Enim en Benkoelen aansluiting zoekend met de Westkustspoorwegen.

De landschappen in Centraal Sumatra zullen kleinere of grootere op zich zelf staande verbindingen moeten verkrijgen, die de gebieden rechts en links van de bergpassen verbinden. Het is zelfs niet onmogelijk dat een tweede binnenlandsche oostelijke postweg de latere scheepvaart op de oostkustsche rivieren zal moeten bevorderen.

Een dergelijke verbinding zal op de Karo-hoogvlakte kunnen geschieden, wanneer het bestaande project werkelijkheid wordt en de weg van Bandar Bahroe met dien van Bangoen Poerba-Poerba verbonden wordt door een binnenweg van Kabon Djahe naar Poerba.

En die weg zal reeds aansluiting vinden!

Reeds is een rijweg van Laboean Roekoe uitgaande, voor de helft gereed.

Deze loopt over Perdanganan Pertemoea naar Pematang Tanah Djawa en naar Pematang Si Antar, welk gedeelte reeds bijna gereed is, terwijl een tweede sectie ontworpen is van uit Si Antar naar Panai en via Pematang Rajah (juist ten zuiden van den Dolok Sunbolon.) Van af die plaats loopen verscheidene wegjes naar den doesoen van Padang Bedagei, terwijl ook een druk verkeer via Panai en Si Antar met het Tobameer-kustgebied plaats heeft. Van Pematang Rajah kan dan een weg naar Poerba worden doorgetrokken, terwijl van Si Antar uit (misschien over Si Polha en door het binnen kort in te lijven Si Gaol gebied) een tweede verbindingsweg kan worden tot stand gebracht, aansluitende, op den grooten weg, die onze militaire post te Lagoe Boti met Tandj. Balei op de Oostkust verbindt, waardoor met geringe kosten een beter verkeer geschapen wordt langs de noordzijde van het Toba meer.

De wegen, die in 1903 en op het moment in de afdeeling Batoe Bahara worden uitgezet en aangelegd, de weg Bang. Poerba-Poerba en die over Pandar Bahroe zijn de beginpunten van dit werk, hetwelk de schrijver zich veroorloofde verder te denken dan de werkelijkheid der ontwerpen gaat, maar daarom volstrekt geen illussie is, immers gelukt de tocht van Daalen, dan is het in ons belang ons niet langer blind te staren op het groote brok terra incognita, doch zoo spoedig mogelijk het succes te doen volgen door bestuursvestiging en wegaanleg, zij het ook slechts daar waar het voor de colonnes noodig is en aangelegd naar een maatstaf, die niet hooger eischen stelt dan een behoorlijk rijpad.

Hoe verder wij zuidwaarts en tevens oostwaarts voortgaan, hoe minder de Oostkust van Sumatra bevolkt en ontgonnen is en tevens hoe breeder en waterrijker het kustgebied, terwijl tevens de bergketen smaller wordt. Een deel van deze kust is bij uitstek ongunstig voor spoorwegen wegens de vervaarlijke breedte van stroomen als de Kampar-rivier, en het land zelf is op voor dit doel ongunstige wijze verdeeld in moerassig en slechts even boven peil gelegen terrein.

Van af den Sei Rokan tot aan den Sei Kampar is de kust van af de zee tot bijna aan het gebergte als bezaaid met moerassen, aloers, warnetten van kreekjes en beekjes,

Alle Hygienische Artikelen N.M.

zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

Fransche Breukbanden zonder Veer

nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.

Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.

„De nieuwe breukband" syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**

Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

Transport-Maatschappij DUINOORD

Bergplaats voor Inboedels 2800 M□.

N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.
Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

POLISSEN

van de Eerste Ned. M[ij]. tot verzekering van

Risico in Loterijen

zijn voor de

trekking der 376e Staatsloterij

reeds **nu** verkrijgbaar bij den

Hoofdgevolmachtigde N. ELKAN,

Amsteldijk 18, Amsterdam,

bij wien INLICHTINGEN en PROSPECTI GRATIS verkrijgbaar zijn.

SOLIEDE en WERKZAME AGENTEN gevraagd tegen HOOGE PROVISIE.

OOST en WEST.

RESTAURANT

LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.
Diné *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

BONBOEKJES { **voor 12 plats du jour f 7.00,**
voor 12 diners f 12.50.

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

J. W. v. EDE v. d. PALS,

Tollenstraat 130. ***Den Haag.*** ***Telephoon No. 1853.***

BEHANGERIJ. STOFFEERDERIJ.

Inrichting ter Meubileering van Huizen.

Bekende **Astral** of **Imperial** Axminster. f 3.10 p. meter.

FRANCO verzending. Concurreerende Prijzen,

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

Onze beroemde Santal Parelen

genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30**. **Uitsluitend** verkrijgbaar bij:

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

's-Gravenhaagsche

Crediet-vereeniging en Depositokas

Den Haag. — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

Kantoortijd 9—3 uur.

Complete Meubeleering

van HUIZEN tegen **aannemelijke conditiën.**

Adres A. MOJET, *van Brakelstraat* 68.

Middelbare school voor Handel en Administratie.

Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

Drie-jarige voorbereidende cursus, aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie, aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

Een-jarige vervolgcursus voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

Een-jarige vervolgcursus voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,

F. TIJMSTRA.

MEDICINALE COGNAC.

2 liter f 3. — of 6 fleschen f 7.—,
12 flesschen f 14.—
Franco door Nederland.

Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.

Eenig Importeur voor Nederland.

W. F. NOMAN,
Scheveningen.
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

TOKO BETAWI,

Emmakade 55, Den Haag.

In voorraad
onze overheerlijke Siropen.
Tamarinde, Vanille, Rozen, Gember, Ananas en Serbat.

Sambal oelik à f 0.55 p. flacon.

Dagelijks versche Lomboks.

Zutphen.

Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
Huize Baank bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND,
Rozenhoflaan te Zutphen, *Secretaris*

NIJMEGEN.

„UNITAS"

Bureau van Administratie.

Hypotheken, Assuranties, Vaste Goederen.

Valkhof 3,

Telegramadres „Centrale". Tel. Interc. 142.

Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.

Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.

Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd

Sanitas Mannenhulp.

Pillen van Prof. Dr. Spencer

herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

Sanitas Vrouwenhulp.

Pillen van Dr. Mortin

pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

„Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij „ARNHEM".

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*

Inspecteurs: H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*

Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

OP REIS

LOHENGRIN-KOFFERS

zijn de **elegantste, nieuwste, lichtste, soliedste** en **goedkoopste** van alle nagemaakte soorten RIETEN KOFFERS en worden met garantie geleverd.

Eenig adres voor Lohengrin Koffers:

Haagsche Kofferfabriek,

Passage 53-57, DEN HAAG. Telefoon 1597.
Noordblaak 93, ROTTERDAM. Telefoon 3424.

Grootst gesorteerde Magazijnen in Nederland van

Koffers, Tasschen en Lederwaren.

Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 1447.

ONTVANGEN per s.s „Ardjoeno":

Versche Kruiden. Laos Djahé-Temoe Lawah etc., Goela aren, Mie, Soe-oen, Kroepoek, Ketjap Benteng, Roode visch, Klapperolie, Eend, Kip, Kuiken in Gelei (*Poerworedjo*), Sambalans, Boentjis assien, Boemboe, Guava's, Geraspte Klapper, Lombok.

VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN

binnen de stad,

van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland.

J. J. MESKER,

Casuariestraat 13, - Den Haag.

TELEFOON No. **259.**

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden.

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Zwakte, Onmacht, Uitputting,

Overspanning, Slapeloosheid, Droomen enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.

Uitsluitend echt verkrijgbaar bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

meren en poelen, die den aanleg zelfs van gewone wegen moeielijk zouden maken.

Het indragirische land is weliswaar doorsnede van talrijke rivieren doch niet zoo ontzettend waterrijk, een breede strook van de djambische zeekust is daarentegen weer ongeschikt voor wegenaanleg en het palembangsche is wederom zeer waterrijk.

Deze streken bevatten daarentegen tal van stukken, die wegens de vlakke gesteldheid van den bodem, gepaard aan de waterrijkheid, wegens de onbeduidendheid der kreekjes en den betrekkelijk verren afstand der bergen en de groote afvoer-capaciteit der rivieren, als aangewezen zijn voor volksnederzettingen en irrigatie van moerasstreken middels kleine, weinig kostbare werken, die geen kapitale leidingswerken van ingenieurs noodzakelijk maken.

Deze oostelijke kuststreek is, wat de residentie Oostkust van Sumatra betreft, geheel onder ons gezag. En deze vredestoestand zet zich voort in Indragiri (behoorende tot de residentie Riouw). Het kustland van Djambi — en verder het palembangsche en de Lampongs zijn geheel gepacificeerd en rustig voornamelijk.

Wat het binnenland betreft, hetwelk administratief tot de oostkustsche residentien behoort, daar zijn wij nog niet zoo ver gevorderd. Daarin liggen nog hiaten, die op de kaart prijken met de hinderlijke woorden.

„onafhankelijke landen."

Over deze moge hier eveneens een beschouwing volgen.

In de nabijheid van het zuidelijk deel onzer groote residentie Oostkust van Sumatra bevinden zich nog twee zulke complexen, die als onafhankelijk te boek staan, doch feitelijk reeds lang invloed van onze bemoeienis behoorden te hebben ondervonden.

Ook daaraan wordt meer de aandacht gevestigd.

Het eerste dier twee complexen is de z.g. Rokanstreek, een streek, welke een vroeger wingewest was van de westkustsche vorsten, (die in het padangsche zetelden) en daarna de aanraking met de Westkust min of meer heeft verloren en zijn producten voor een groot deel langs de Rokanrivier is gaan afvoeren. Ook deze streek is vruchtbaar en vischrijk laagland, doch niet sterk bevolkt.

De oorspronkelijke bewoners van Sumatra ziet men haast nergens in grooten getale nederzettingen scheppen in het lage land, waarin wij uit gebrek aan macht ons steeds hebben opgeschoten.

Deze zg. Rokanstreek bestaat uit de landschappen Tamboesai (met Kepenoean), Kota Lama, Kota Intan en Rambah benevens Rokan en grenst aan de afdeelingen Laboean Batoe en Bengkalis en ten zuiden aan het tapanoelische en het gouvernement Sumatra's Westkust.

Wat deze Rokanstreek betreft, zij is weliswaar onafhankelijk, maar toch zijn ook daar niet alle inwoners van de diverse landschappen over één kam te scheren. Er zijn ook daar teekenen, die er op wijzen, dat duurzame aanraking met het nederlandsch gezag gewenscht wordt.

Ook daar is de stemming van verscheidene hoofden gunstig ten opzichte van een algeheele onderwerping sinds men ziet, dat de compenie en de door de compenie gezonden magistraat niets anders wenschen dan de welvaart in de streek te bevorderen, zonder daarom direct aan belasting innen en profiteeren te denken. De zetel van den controleur is te Loeboeq Bandahara in de IV Kota gevestigd, welk landschap met de L Kota van de Westkust en de onder resident SCHAAP (toen op de Westkust geplaatst) tot ons gebied gebrachte V Kota, vele relaties heeft.

Tot voor eenige jaren heerschte er, (waarschijnlijk als gevolg van het feit, dat de macht der vorsten van de westkust zich niet meer tot in deze maleische wingewesten gelden deed) in de Rokanstreken een ware anarchie.

Ook thans, nu er een controleur zit (met een dekking die o. i. niet te sterk is) een toestand, die nog verre van geregeld is.

De arbeid van dezen ambtenaar is in hoofdzaak tweeledig.

Het vertrouwen der bevolking wordt nl. gewonnen en het verkeer bevorderd door het aanleggen van wegen en overigens worden onder het oplossen van allerlei perkara's door de rechthebbenden hunne vermeende of werkelijke rechten opgespoord en deze rechten onderzocht.

De controleur heeft daar dus de zelfde taak, die in dergelijke onafhankelijke streken ook voor zijn collega's elders is weggelegd.

Het wegennet, al bestaan die wegen voorloopig slechts uit behoorlijke rijpaden, is reeds een flink stuk gevorderd en evenzoo zijn reeds de aanspraken op de diverse rechten en titels geregeld in:

de IV Kota.

Rambah en

Kota Intan, als ook in Koento-Dares Salam.

Thans wordt nog getracht in de noordelijke en noordwestelijke landschappen (op de Stemfoort-atlas genaamd Rantau Kasei en Kependoewan) doch feitelijk genaamd Tamboesei, regeling te brengen.

Dit nu gelukt tot nu toe niet.

Ja wij vreezen zelfs, dat de met zooveel moeite verkregen gunstige stemming in de overige landschappen van de Rokanstreek wel weer eens zou kunnen verloren gaan en daarom zou het alweer passen in het systeem om hier niet langer te talmen, doch den onwilligen pangoeloe eenvoudig middels een weinig militair machtsvertoon tot rede te brengen.

Dit kan van uit de Oostkust, maar misschien nog gemakkelijker dan van uit de bovengenoemde V Kota plaats hebben. Moge de resident daartoe overgaan.

In overweging moet daarbij genomen worden, dat de ambtenaar te L. Bandahara gevestigd daar feitelijk zoo goed als onbeschermd zit, in geval de bevolking van Kota Intan, Rambah en Rokan met de bende van Tamboesei, die vroeg of laat geweld zal gebruiken, gemeene zaak maakt. Ergo, waar door te groote lankmoedigheid veel zwaar en moeielijk werk zou kunnen worden te niet gedaan, moeten de troepen gebruikt en eenige soldaten naar den grooten heer van Tamboesei gezonden worden om dat heer naar Medan te brengen en 'm daar op te bergen tot in de geheele Rokanstreek rust en orde heerschen en de aldaar wapperende driekleur in dit deel van ons gebied door de bevolking erkend wordt.

Dit heerschap wordt zoetjes aan gevaarlijk, dat wil zeggen, laat men hem zijn gang gaan, dan is het onloochenbaar dat zijn macht zich uitbreidt, en dit mag niet geduld worden met het oog op de daar reeds in de buurt verworven voordeelen en de gunstige stemming onder een deel der bevolking voor definitieve onderwerping.

Ten bewijze zou kunnen dienen wat schrijver nog onlangs vernam n.l. dat de hoofden van Kepanoean aan dezen vriend Abidin of sulthan Dzainal Abidin, zooals hij zich bescheidenlijk noemt, de onderwerping aan diens gezag reeds zouden hebben aangeboden.

Deze man, dien, zooals men zich wellicht uit een vroeger door ons overgenomen bericht uit de Java-bode zal herinneren, wij in der tijd te vergeefs gepoogd hebben op te lichten toen hij uit Singapore kwam, heeft daar vandaan thans ook zijn vrouw uit laten komen en ook de oplichting van haar is ons mislukt. Dit element nu gevoelt zich — 't spreekt van zelf — niet gouvernements-gezind, doch stookt in die buurt en speelt er koninkje.

Een ander, werkelijk hoofd, de Orang-Kaja Indera, is de machts-aanmatiging van sinjeur Abidin moede en wil zich in het siaksche gaan vestigen of heeft er zich al gevestigd. Ergo is dit geval een mooi goudgeel rijp appeltje, dat hoe eer hoe beter met de bajonet dient te worden geoogst.

Het laatste der aan de residentie Oostkust van Sumatra grenzende onafhankelijke rijkjes of liever gezegd complexen is de Goenoeng Sahilang streek, bestaande uit het eigenlijke Goenoeng Sahilang, Rantau Sibajang en Rantau Sinjinji.

(Wordt vervolgd.)

Panama-Kanaal.

De voorzitter onzer Redactie-Commissie, de heer G. E. V. L. van Zuylen, die de zittingen bijwoonde van het, onlangs te Lissabon gehouden Internationaal Maritiem Congres mocht den 25en Mei ll., blijkens het Congres-verslag in de *Depêche Coloniale*, het genoegen smaken dat eene, door hem na uitvoerige toelichting voorgestelde motie, strekkende om den wensch te uiten, dat de regeering der Vereenigde Staten geen definitief plan vaststelle voor het Panama-Kanaal, alvorens de mogelijkheid van den aanleg van een kanaal à niveau aan nauwgezette studie te hebben onderworpen, met algemeene stemmen werd aangenomen. De amerikaansche gedelegeerde, Roy Campbell Smith, nam op zich om dezen wensch van het Congres ter kennisse zijner regeering te brengen.

Van Vreemde Koloniën.

Kromo op Tahiti? Onze Javaantjes beginnen zoo langzamerhand cosmopolieten te worden, doch worden ze niet overal gelijkelijk op prijs gesteld. In Suriname b.v. zouden, volgens een der laatstelijk aangebrachte *Surinamer*'s, de javaansche contractanten op de suikerstaten nog al last veroorzaken, maar 't schijnt, af te gaan op alles wat men daaromtrent leest, dan ook 'n schunnig zootje te wezen, hetwelk de grootvorstin dier landen enzoovoort op onze kolonie in de Wect endoseert. In tegenstelling nu met het oordeel der surinaamsche suikermannen is dat van de planters in de, ons Indië van het Oosten omringende koloniën, over het algemeen gunstig.

De gefedereerde maleische staten op Malakka, de Filippijnen en Nieuw-Caledonië vragen er om en nu laatstelijk verneemt men, dat het bestuur van Tahiti er op uit is, om te Buitenzorg aan te kloppen voor de vergunning om eenige honderden javaansche contractanten voor die kolonie aan te werven.

Tahiti is, zooals men weten zal, het hoofdeiland van den Gezelschaps-Archipel, die met de Tocamotoe-eilanden, ten vorigen jare door een orkaan geteisterd, de Eilanden beneden den wind, de Toeboeai en Raivavae-groepen, het eiland Rapia, de Gambier-eilanden; Roeroetoe en Rimatara, en de Marquezas de kolonie der fransche nederzettingen uitmaken.

De kolonie wordt bestuurd door een gouverneur, wien een Raad van Bestuur is toegevoegd, terwijl nog ten vorigen jare een Generale Raad van 11 leden, door verkiezing aangewezen, in functie was, doch in den loop van 1903 werd ontbonden, omdat het bleek dat het lichaam niet besefte, waartoe het diende: de vertegenwoordiging der belangen van de *geheele* kolonie. Die belangen werden ondergeschikt gemaakt aan de zuiver plaatselijke belangen der hoofdstad Papeete, en wijl dat niet opging en het onoverkomelijke bezwaren in had om ook de belangen van andere eilanden in den Raad te doen vertegenwoordigen, werd deze huis toe gezonden met 'n briefje van ontslag,

Tahiti met de hoofdstad Papeete beslaat een oppervlakte van 600 vierkante engelsche mijlen, is dus nog iets grooter dan de provincie Utrecht, doch telt een bevolking van slechts ruim 10000 zielen, waarvan nagenoeg de helft ter hoofdplaats is gevestigd, die ongeveer 2500 Franschen binnen hare muren herbergt.

Het eiland is bergachtig met een vruchtbare kuststrook, waar de kokosnoot, bananen en oranjeappels, suikerriet en vanille worden geteeld. Tot den uitvoer van het eiland, die in 1901 in het geheel een waarde van 3.767.745 franken vertegenwoordigde, droegen o. a. hoofdzakelijk bij coprah, voor een waarde van 950.900 franken en vanille voor een waarde van 1.097830 franken.

Een jaar of vijf geleden werd er op het eiland ook nog een vrij belangrijke hoeveelheid katoen verbouwd, maar uit gebrek aan werkkrachten vervallen vele vroegere tuinen, die eertijds groote winsten aan de eigenaars opleverden, terwijl ook de vanille-cultuur om die zelfde reden sterk achteruitgaat. Wat nu 't bestuur ook deed om de inboorlingen aan te moedigen om met name de katoen-cultuur ter hand te nemen, 't mocht niet baten. De inboorling van Tahiti is niet arbeidzaam. Hij vindt in het gebergte volop voedsel, dat voor hem hoofdzakelijk uit vruchten van het land bestaat, en koningin Pomaré schijnt niet de persoonlijkheid te wezen, om hare onderdanen tot werken aan te sporen.

Dat gebrek aan werkkrachten, een factor, die de ontwikkeling der hulpbronnen van het land in den weg staat, deed het bestuur om zich heen zien en het klopte om inlichtingen bij het bestuur der zusterkolonie te Noeméa op Nieuw Caledonië aan. Deze inlichtingen ontvangen, bleek daaruit dat de javaansche immigranten op nieuw Caledonië hadden getoond uitstekende werklieden te zijn, gehoorzaam, matig en intelligent.

Het bestuur van Tahiti stelt zich nu voor om, door tusschenkomst van den franschen consul te Batavia te trachten vergunning te bekomen, voor de aanwerving van eenige honderden immigranten. Men hoopt dat deze vergunning niet zal uitblijven en dat dan het voorbeeld van Kromo den inboorling van Tahiti zal bewegen, om zich aan zijne dolce far niente te onttrekken en op zijne beurt de gronden te bebouwen, die hem in eigendom toebehooren, doch die hij braak laat liggen.

Het klimaat van Tahiti moet gezond zijn, daarvoor spreekt ook het betrekkelijk groote aantal Europeanen, die zich op het eiland hebben gevestigd, benevens het feit, dat van officieele zijde pogingen in het werk gesteld zijn om fransche kolonisten als landbouwers derwaarts te trekken. Worden nu, ten genoege der buitenzorgsche regeering, voldoende waarborgen verstrekt voor eene goede behandeling der immigranten, dan zouden wij ons niet kunnen voorstellen, welke bezwaren nog zouden kunnen worden te berde gebracht tegen inwilliging van het, nu wellicht reeds te Buitenzorg overgebracht verzoek van het bestuur der kolonie Tahiti.

De handel van Engelsch-Indië. Volgens den onlangs openbaar gemaakte statistieke gegevens, bedroeg de totale waarde van den handel dezer kolonie over het, den 31sten Maart 1903 geeindigde dienstjaar 1902—1903 omstreeks 2192 millioen gulden, waarvan 982 millioen op den invoer en 1210 millioen op den uitvoer vallen.

Aan de toelichting, welke de directeur-generaal, Robertson, aan een vergelijking dezer cijfers en de daarbij behoorende detail-opgaven met die van de beide voorafgaande jaren toegevoegd ontleenen wij het volgende:

Wanneer men nagaat welke snelle vorderingen de beide vorige dienstjaren aanwezen, niettegenstaande de verontrustende verschijnselen, welke door het mislukken van den oogst op zoovele plaatsen in 1899 werd te voorschijn geroepen, dan zou men zich moeten verbazen dat nu, na twee goede oogstjaren de invoer is achteruitgegaan. Maar het lag niet in den natuurlijken gang van zaken dat de invoer zoo snel toenam, niettegenstaande de uitvoer in de jaren 1899—1900 en 1900—1901 bij vroeger op vermindering wees. En zelfs in het daarop volgend jaar, toen de uitvoerhandel zich hersteld had en dientengevolge voorwaarden schiep voor meerderen invoer, was de materieele welvaart der bevolking niet zoozeer toegenomen, dat zich alleen daardoor een vermeerderden invoer ad 43 millioen gulden, waarvan 25.5 millioen alleen aan katoenen goederen werd ingevoerd dan in het jaar te voren is dan ook niet iets, waarover men zich heeft te verwonderen. Anderzijds kan niet worden ontkend, dat het voortduren der pest-epidemie in de groote distributiecentra heeft bijgedragen, om de ontwikkeling van den handel te belemmeren. Dezelfde oorzaken schijnen invloed te hebben gehad op den invoer van wollen goederen, die bij het jaar te voren achteruitgang met 29 percent aanwees. Onder de andere artikelen, waarvan de invoer verminderde vallen te noemen: suiker, petroleum, ruwe zijde, machinerien, werktuigen en zout. Hoewel de suikerhandel achteruitging, was de waarde van den invoer toch bijzonder groot, wanneer men rekening houdt met de nagenoeg volkomen uitsluiting gedurende drie-vierden van het dienstjaar van de oostenrijksche en duitsche suikers, tengevolge van de heffing eener surtaxe op die suikers. Wat de pretroleum aangaat, laat zich de vermindering verklaren door het aanwezig zijn van belangrijke voorraden."

Wat den uitvoer betreft deelt de heer Robertson o.a. het volgende mee:

„De katoen-oogst was overvloedig en de uitvoer van dit artikel belangrijk; bovendien heeft men een belangrijke vermeerdering in den uitvoer van ruwe wol, plantaardige oliën, leder en huiden kunnen constateeren.

Het jaar was overigens niet in alle opzichten gunstig. Ware dit wel het geval geweest, dan zou het uitvoercijfer veel hooger geweest zijn. Zoo is, tengevolge van minder goeden oogst, de waarde van den uitvoer van de jute lager geweest dan in het jaar te voren, niettegenstaande aanmerkelijke prijsverhooging. Prijsverlaging is oorzaak geweest dat de waarde van den uitvoer van opium belangrijk lager was, terwijl zij tevens bewerkte dat de uitvoerwaarden van indigo en opium tot het laagste punt daalden, hetwelk zij ooit te voren aanwezen. De vooruitzichten voor den theehandel zijn voor het loopend dienstjaar veel beter en die voor de indigo minder slecht, die in het verslagjaar veel te lijden had van ongunstige, atmosferische invloeden.

Een papierfabriek in Indo-China. Men zal zich wel herinneren, dat omtrent Indo-China wel eens te berde werd gebracht, dat het zuiver een ambtenaarskolonie is. Nu zullen wij de laatste zijn, om die kolonie aan ons koloniaal bewind in alle opzichten ten voorbeeld te stellen, want dan zouden we, b.v. wat irrigatie betreft, een halve eeuw terug moeten gaan, of te Batavia en te Soerabaja uit de koloniale middelen schouwburgen laten oprichten, die, ten koste van een half millioen gulden ieder, zouden kunnen gezien worden, beter ten minste dan het vrij onaanzienlijk gebouwtje in de bataviasche comedie-buurt. Maar, uit industrieel oogpunt volgen de Franschen het voorbeeld van hun tangerangschen landgenoot, door aan te pakken. Katoen- en lucifers-fabrieken vindt men er al, en nu zal er ook eerlang een papierfabriek verrijzen en wel te Dap-cau, op 33 kilometers afstand van Hanoi, de hoofdstad van Tongkin.

Een commissie, waarvan verschillende oud-tongkingasten deel uitmaken, is te Parijs doende voor dit doel een maatschappij op te richten, met een kapitaal van omstreeks 600000 gulden.

De invoer van papier in de kolonie bedroeg in 1901 ongeveer 6 millioen kilogrammen ter waarde van ongeveer 2½ millioen, terwijl de, met gebrekkige middelen bewerkstelligde papier-fabricage een totaal-product oplevert van circa 1,5 millioen kilogrammen, ter waarde van omstreeks 450000 gulden.

Waar het papier van vreemden oorsprong, bij den invoer, door een recht van 13 franken per 100 kilogrammen wordt getroffen, laat het geen twijfel, dat een fabriek in die kolonie zelve belangrijk in het voordeel zal zijn tegenover de buitenlandsche producenten.

Katoen-cultuur in Mozambique. De Portugeezen zijn in de laatste jaren doende om hunne afrikaansche koloniën tot ontwikkeling te brengen en hebben hiertoe het middel aangegrepen, dat ook door de Duitschers in Kameroen en Zuidwest-Afrika werd toegepast, doch in uitgebreide kringen zoo strenge afkeuring vond, dat de koloniale afdeeling van het ministerie van buitenlandsche zaken te Berlijn het zich liet gezegd zijn, en het uitgeven van reusachtige concessiën aan enkele maatschappijen staakte. Men was in Duitschland niet gediend van dien maatregel, waardoor vreemde kapitalisten wat al te veel in Michel's koloniën zouden in de melk te brokken hebben. Waar Portugal zelf, aan de boorden van den Tang reeds onder den plak van het buitenlandsch kapitaal zit, golden voor de nakomelingen van Hendrik den Zeevaarder en zijne kloeke gezellen, zulke kleingeestige overwegingen natuurlijk niet.

Tot de maatschappijen, die Portugal's afrikaansche bezittingen tot ontwikkeling moeten brengen, neemt de Mozambique-maatschappij eene eerste plaats in, en het moet gezegd worden, dat ze hare taak, natuurlijk ook in haar eigen belang, ernstig opvat, zooals moet worden afgeleid uit een, den 31en Mei ll. uit Beira gezonden telegram, de mededeeling bevattende, dat de ten vorigen jare door haar aangevangen proeven met betrekking op de katoen-cultuur met goeden uitslag zijn bekroond. Het is nu tot zekergeid geworden dat het klimaat en de bodem van Mozambique zich bij uitstek leenen voor den teelt van langvezelige katoen van de beste qualiteit. Uitgestrekte terreinen langs de kust, ter breedte van honderd kilometers, zullen onmiddellijk in cultuur worden gebracht. De nabijheid van uitvoerhavens levert alle faciliteiten op voor het vervoer en arbeidskrachten zijn er in overvloed voorhanden. Reeds heeft een transvaalsch consortium bij die maatschappij om een tweedehandsconcessie voor een uitgestrektheid van 20000 acres (8000 hectaren) ten behoeve van de katoen-cultuur aangezocht.

Een taalpraatje. De Duitschers zijn de, ten onzent gedurende lange jaren als hoogst verderfelijke afgekeurde meening toegedaan, dat in de koloniën de taal van het moederland behoort te worden geleerd en gesproken. Nu is den katholieken zendelingen wel eens, naar 't blijkt ten onrechte verweten, dat zij in de kolonie Togo zich in het geheel niet of ten minste weinig aan de verbreiding van de kennis der duitsche taal lieten gelegen liggen. Er is daarover toen heel wat geschrijf, over en weer, tusschen katholieke en protestantsche zendelingen in de *Kolonial Zeitung* geweest, waarbij ieder der partijen zich het leeuwenaandeel toekende in de behartiging van het nationaal belang bij uitnemendheid.

Naar aanleiding van dat twistgeschrijf zeker en met het oog op de omstandigheid, dat ook naar het duitsche volksgeloof bonte koeien gevlekt zijn, werd nu onlangs voor de, indertijd aangevallen Steyler-missie o.a. het volgende aan de *Deutsche Kolonial Zeitung* geschreven.

„Met het oog op den in dit blad uitgesproken wensch zij hier meegedeeld, dat de katholieke Steyler-missie in Duitsch Nieuw Guinea, sedert jaren er naar streeft om onder de Papoea-stammen, bij wie in enkele streken elk dorp zich van een, voor de naburige dorpen onverstaanbaar dialect bedient, het duitsch als eenheidstaal in te voeren. De leerlingen der twee oudere stations Toemleo en Monumbo zijn al zoover gevorderd, dat het duitsch als voertaal voor het onderricht kan worden gebezigd."

Ziet ge, toen we dat lazen, benijdden wij die gelukkige Duitschers dat ze het op Nieuw Guinea zoo goed getroffen hadden, dat er zoo'n intelligent slag van menschen wordt gevonden, die het in intelligentie verre wonnen van onze Maleiers, Javanen en zoo meer. Want, heeft men niet ten onzent reeds hier en daar moeten breken met het ingevoerd gebruik der nederlandsche taal als voertaal?

Pientere luitjes toch, die duitsche Papoeatjes, of zouden de Steyler-missionarissen pientender zijn dan onze inlandsch-onderwijs-specialiteiten? Maar . . . . !! Nee, nee, we hebben niets gevraagd, heusch niet. De duitsche Papoeas zijn onmiskenbaar knappe bollen. Waren alle onze inlanders toch maar Papoeas.

De huid van den beer. 't Is nu al 'n paar weken geleden, dat 'n zekere Dr. Reinecke in de *Deutsche Kolonial Zeitung* de vraag stelde, wat men met de Hereros in Duitsch Zuidwest Afrika moest beginnen, zoodra de opstand zou zijn onderdrukt. Hij wist er wel raad op. In Duitsch Samoa b.v. zijn geen handen genoeg om den grond te bebouwen, daar de Samoaners zich niet in het minst tot den arbeid voelen aangetrokken en men er de Chineezen liefst buiten houdt, wijl dezen als geel-menschen door de luitjes van Samoa, die zich ook in een gele huidskleur mogen verheugen, en wel met name door de vrouwtjes met open armen worden ontvangen, zoodat er het gele gevaar op die manier van twee kanten dreigt.

Stuurt de Hereros als arbeiders naar de duitsche Zuidzee-koloniën, beval dr. Reinecke onder aanvoering van de volgende gronden aan:

1. Voor hen zelven zal de deportatie onder hunne stamgenooten als straf worden erkend.

2. In de Zuidzee-koloniën zullen de inlanders in deze deportatie een rechtvaardige bestraffing van oproerige onderdanen van het rijk zien en daarin Duitschlands macht erkennen.

3. Het aantal en de macht der Hereros worden daardoor verzwakt. Men kan de meest bedenkelijke elementen zonder meer en zonder het humaniteitsgevoel hunner vrienden te kwetsen, onschadelijk maken en de pacificatie der kolonie bevorderen.

4. De gedeporteerde Hereros worden aan een nieuwe levenswijze gewend, aan gehoorzaamheid en vrees voor hunne meesters, en kunnen, wanneer deze opvoeding (sic) succes heeft, tot hun stam terugkeeren en daar niet anders dan 'n gunstigen invloed uitoefenen.

5. De plantages krijgen op die manier goedkoope werkkrachten. Het door de regeering te bepalen arbeidsloon — boven de kosten van het onderhoud — wordt ter beschikking van het koloniaal bestuur gesteld en slechts, wanneer daartoe aanleiding bestaat, bij wijze van bijzondere tevredenheid als belooning aan de arbeiders uitgekeerd.

Dr. R. bevat bovendien aan om er geen gras over te laten groeien, maar de eerste gevangen genomen Hereros al dadelijk naar Swakopmund en vandaar met de eerste de beste gelegenheid naar het toekomstig schouwtooneel van hun nieuw, arbeidzaam leven over te voeren.

En zulke theorieën worden onweersproken in de *Deutsche Kolonial Zeitng* verkondigd, het orgaan van de *Deutsche Koloniaal Gesellschaft*, wier president in zake den Congostaat van zoo hoog-edele gevoelens voor den medemensch, al is hij ook een Congo-neger, blijken gaf. Maar Hereros zijn geen Congo-negers, evenmin als de Dajaks en Alfoeren dit zijn, die sommigen onzer, zonder eenige gewetenswroeging, aan het duitsche koloniaal geknutsel in handen zouden willen spelen.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids, Juni 1904.

F. A. Liefrinck: Landrenteregeling in Nederlandsch-Indië. — Overzicht van het rapport der Britsch-Indische Irrigatie-Commissie (Slot). — J. van Dissel: Landreis van Fak-Fak naar Sekár (West-Nieuw-Guinea). — Maandel. Revue van brochures, enz. — Koloniale Literatuur: Mr. W. Boekhoudt: Het personenrecht voor de inlanders op Java en Madoera door Mr. W. Ph. Scheuer. — Dr. H. J. Kessler: De voeding in Ned.-Indië, door Dr. C. L. van der Burg. — Wetenschap en Industrie: Het Muntstelsel in de Straits-Settlements en de dollarquaestie op Sumatra. — W. C. M.: Maandel. bibliographie voor Oost- en West-Indië.

Tijdschr. voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. April 1904.

L. Th. M. Iets over de „pangonans" of weidegronden op Java. — P. J. van Maanen: Wijze van régeneratie onzer koffieplantsoenen. — Indicus: Indische spoorwegen en nog wat. — Een snoepreisje naar het naburige Ceylon. — W. G. Leembruggen: Katjang pandjang. — Dez: Eene aanbevelenswaardige wijze van vermenigvuldiging van Ficus elastica — Hoe het er uitziet op een suikerfabriek in Egypte. — Pioneer: De houthandel in Burma. — Europeesche houtmarkt. — Productieprijzen in Maart en April 1904, enz.

Het Nederlandsche Zeewezen. 1 Juni 1904.

De Koninklijke Paketvaart-Maatschappij en een Indische Zeevaartschool, door J. P. Koster. — v. C.: Het Koppensnellen bij de Dajaks van Borneo. — Iets over het Gouvernementstoomschip „Arend".

De Indische Mercuur. 7 Juni 1904. N°. 23.

A. H. Berkhout: Caoutchouc-leverende lianen uit den Congostaat. — P. Asbeek Brusse: De Java Kinaplanters en de Amsterdamsche kinamarkt. — Over zee van Amsterdam naar Nederlandsch-Indië. — Uit consulaire verslagen, enz.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	3 Juni	17 Juni	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	10 Juni	24 Juni	11.30 's av.
Genua, Nederland,	14 Juni	28 Juni	9.15 's av.

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

Marseille, Lloyd,	7 Juni	21 Juni	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	11 Juni	25 Juni	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	3 Juni	17 Juni	1.—mid.
Napels, Duits. dienst,	6 Juni	20 Juni	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire. Fr.,	8 Juni		7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	14 Juni	28 Juni	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	7 Juni	21 Juni	5.05 mid.

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.

Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.